

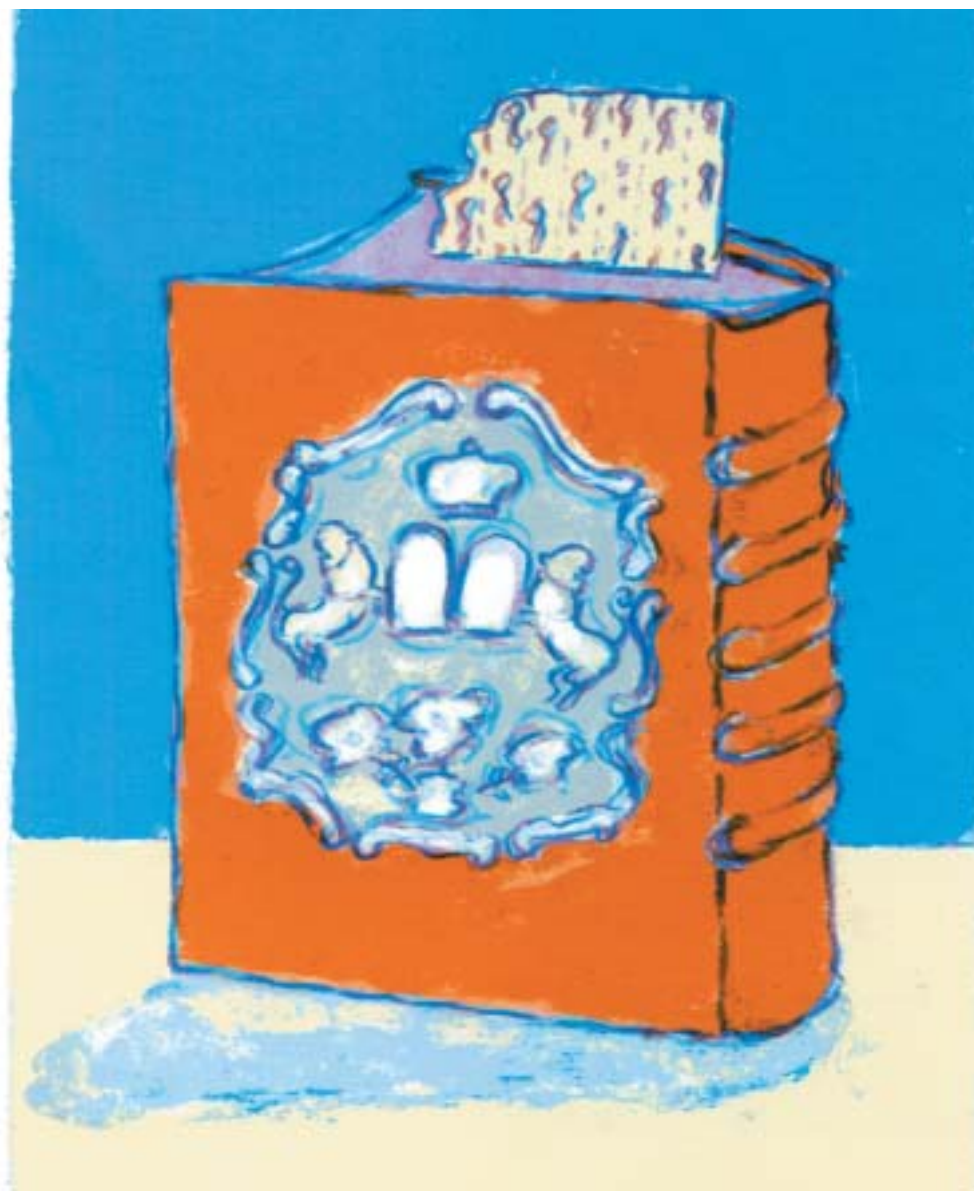
תהש

ADAR II.
NISAN

המש

ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

פסח שמח – PESACH SAMEACH

Mark Podwal: Afikoman.

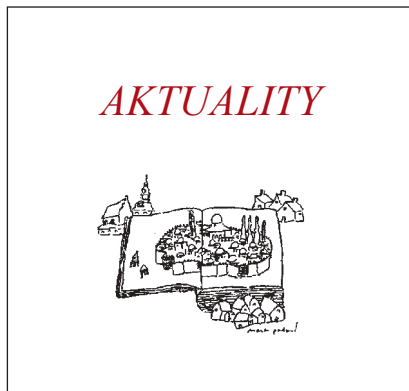
ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE VE SVĚTLE STATISTIKY

S tištěným vročením do roku 2015, ale fakticky letos v lednu vydalo Národní informační středisko pro kulturu (NIPOS), které je příspěvkovou organizací Ministerstva kultury ČR, publikaci s názvem *Muzea ČR v letech 2012–2014 ve světle statistiky*.

Židovské muzeum v Praze je v publikaci pozitivně zmíněno hned na několika místech. Statistická šetření muzeum evidují ve značně různorodé skupině „ostatních muzeí“ (podle zřizovatele). V této skupině jsou zahrnuta muzea různých právních forem (zřizovaná univerzitami, obecně prospěšnými společnostmi, zapsanými spolky, zapsanými ústavy, podniky, církvemi, fyzickými osobami apod.), do skupiny nepatří muzea zřizovaná státem, vyššími územně-samosprávnými celky, městy a obcemi. Na s. 10 je uvedeno: „Ve skupině ‚ostatních muzeí‘ jsou ovšem také významná česká klasická muzea, jako např. jedno z nejnavštěvovanějších českých muzeí s respektem v zahraničí – Židovské muzeum v Praze.“

V části věnované hodnocení počtu zaměstnanců a odborných pracovníků publikace na s. 22 uvádí: „Objemem pracovní kapacity i rozsahem činnosti z nich (míněno ‚ostatních muzeí‘) vyčnívá již několikrát zmiňované Židovské muzeum v Praze.“ V této souvislosti je třeba vysvětlit, že za odborné kapacity jsou pro účely statistického výkazu považováni vědecktí pracovníci, kurátoři sbírek, restaurátoři a konzervátoři, lektori a management muzea. Průměr zastoupení odborných pracovníků ve všech muzeích a galeriích ČR představuje 49,9 procenta z celkového počtu zaměstnanců. Ve skupině muzeí zřizovaných státem je to více než polovina všech zaměstnanců (51,2 procenta), ve skupině ostatních muzeí však pouze 11,9 procenta zaměstnanců tvoří odborní pracovníci. V Židovském muzeu v Praze se počet odborných pracovníků pohybuje kolem 46 procent celkového počtu zaměstnanců.

Zajímavé srovnání činnosti Židovského muzea v Praze s ostatními muzei přináší část hodnotící práci muzejních knihoven (s. 30–32): „V případě muzeí ostatních zřizovatelů a různých právních forem (celkem 109 institucí) se objevují knihovny jako vyčleněné jednotky zcela ojediněle (6 knihoven) a celkový objem knihovních fondů je malý. Výjimku představuje Židovské muzeum v Praze (...), které má mimořádně významnou a rozsáhlou knihovnu (zaměřenou především na judaica), přístupnou veřejnosti (130 000 svazků). Je srovnatelná s velkými knihovnami výše zmíněných státních muzeí.“ Také z hodno-

cení ekonomických parametrů činnosti vychází knihovna Židovského muzea v Praze velmi dobře. Zatímco výdaje na doplňování knihovního fondu muzejních knihoven napříč spektrem zřizovatelů (kraje, města, obce) ve sledovaném období ve velké většině klesaly, v případě knihovny Židovského muzea v Praze mírně rostly.

V řadě dalších v publikaci sledovaných výkonnostních kritérií muzeí je Židovské muzeum v Praze zvláště zdůrazněno. V záplůvkách výstav do zahraničí jsou výkony muzea srovnatelné s velkými státními muzei i s muzei zřizovanými hl. městem Prahou a statutárním městem Brnem (s. 38). Židovské muzeum v Praze vyniká i v tzv. badatelské agendě, tedy odpovědích na badatelské dotazy, realizacích badatelských návštěv, zpřístupňování dokumentů, sbírkových předmětů apod. (s. 45–46).

Obecně nejčastěji zmiňovaným a v hodnocení výkonů muzeí a galerií výjimečným parametrem činnosti Židovského muzea v Praze je jeho celková návštěvnost. Publikace *Muzea ČR v letech 2012–2014 ve světle statistiky* pozitivně hodnotí na s. 42 vzrůst návštěvnosti Židovského muzea v Praze v roce 2014 (oproti předchozím letům o zhruba 4 procenta) a zdůrazňuje také neobvykle vysoký podíl návštěvnosti cizinců. Zajímavější je však pro hodnocení tohoto výkonnostního parametru statistika, kterou na svých webových stránkách zveřejňuje tzv. EGMUS – Evropská skupina pro muzejní statistiku, která své údaje přebírá přímo od Českého statistického úřadu (<http://www.egmus.eu/nc/statistics/>). Mezi pěti nejnavštěvovanějšími muzei České republiky uvádí v letech 2004–2008 na prvním místě vždy Židovské muzeum v Praze, v roce 2009 je ŽMP druhé za Národním muzeem, aby se v letech 2010–2012 na první příčku návštěvnosti domácích muzeí a galerií opět vrátilo. Od roku 2013 je však ve statistických výkazech Židovské muzeum v Praze odsouzeno setrvávat nadále nejlépe na druhém místě. První místo totiž s návštěvností přes

milion návštěvníků ročně od roku 2013 obsazuje Muzeum hl. města Prahy, které se mezi pěti nejnavštěvovanějšími muzei České republiky do té doby (od roku 2004) nikdy neobjevilo. Vysvětlení neobvyklého jevu najdeme na s. 41–42: „Muzeum hl. města Prahy mělo ještě v roce 2012 návštěvnost zhruba 76 tis. osob, ta však v roce 2013 prudce vzrostla na 1,03 mil. a v roce 2014 dále na 1,21 mil. osob. Uvedený nárůst byl způsoben organizačními změnami a to tím, že Muzeum hl. města Prahy se stalo provozovatelem Petřínské rozhledny, Bludiště na Petříně, Prašné brány, Staroměstské, Malostranské mostecké věže a dalších pro návštěvníky přitažlivých pražských lokalit.“ Z toho vyplývá, že ve skutečně srovnatelných měřítcích, tedy v návštěvnosti muzejních a galerijních institucí v České republice, je Židovské muzeum v Praze i nadále na první příčce. sb

PROTI ANTISEMITISMU

Jestliže si také myslíte, že antisemitismus je nákaza, která znovu ohrožuje civilizaci, přijďte a připojte se k Pochodu dobré vůle v neděli 17. dubna ve 14 hodin na náměstí Franze Kafky v Praze 1. Připojte se k pietní vzpomínce na oběti holokaustu a k pochodu na Malou Stranu, který je pokojnou a kulturní reakcí na projevy antisemitismu a nesnášenlivosti.

Pochod pokračuje v 15 hodin ve Valdštejnské zahradě veřejným shromážděním s kulturním programem Všichni jsme lidi za účasti pamětnice holokaustu Doris Grozdanovičové, folkové skupiny Natalika, kantora Michala Foršta, herce Jana Potměšila a dalších předních českých osobností. Vstup volný. Pořádá Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém (ICEJ). www.vsiichnijsmelidi.cz vj

OBSAH

- K parlamentním volbám na Slovensku* 3, 9
 Komentář k Tófe na tento měsíc 4
 Pesach – svátek jara, bohoslužby 5
 Jako židovský Hájek z Libočan rozhovor s hebraistkou J. Šedinovou 6–8
 Muzeum holokaustu na Slovensku 8
 Spoločné vyhlásenie katolíckej cirkve a ÚZ ŽNO 9
 David Gans: *Ratolest Davidova* 10–11
 David Reifler: *Za časú Ticha* 12–13
 L. Ulická: *Láska ve výslužbě* 14–16
 Zemřel Miloš Hájek 17
 Dan Pagis: *Básně* 18–19
 Levicový antisemitismus 20, 23
 Izrael: *Klišé s Amerikou* 21
 Židé v gulagu... a další události 22
 Kalendárium 23
 Zprávy z kultury 24–25
 Zprávy z obcí, ze světa 26–28

Piateho marca tohto roku sa konali na Slovensku riadne voľby do Národnej rady Slovenskej republiky (parlamentné voľby). Ich výsledkom je jednak výrazná zmena spektra parlamentných politických strán, ale predovšetkým nástup extrémne pravicovej a otvorene fašistickej strany bansko-bystrického župana Mariana Kotlebu, ktorá sa pod názvom Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko dostala do parlamentu. Volebné prognózy rôznych agentúr pripisovali Kotlebovcom až do termínu volieb možný zisk okolo dvoch percent. Skutočnosť bola taká, že Kotlebova strana suverénne prekročila limit piatich percent potrebný na vstup do parlamentu a celkove získala viac ako osem percent

odovzdaných hlasov pri volebnej účasti cca 60 percent voličov. V absolútnych číslach je to okolo 210 tisíc voličských hlasov. Slovenská spoločnosť a špeciálne židovská komunita je teraz konfrontovaná so skutočnosťou, že na pôde najvyššieho zákonodarného zhromaždenia bude sedieť skupina poslancov, ktorí majú na čele človeka s kompletným spektrom antisemitskej ideológie, človeka, ktorý sa nechával titulovať ako „vodca“, chodil v gardistickej rovnošate, verejne používal gardistický pozdrav „na stráž“, chválil prezidenta Tisa, odmietal SNP ako protištátny puč, verejne nadával na židov, uverejňoval vulgárne antisemitské karikatúry, o holokauste hovoril ako o výmysle, odporúčal ako povinné čítanie *Protokoly sionských mudrcov*, ako aj inú antisemitskú literatúru, odmietal a odmieta „agresívny pakt NATO“ a „diktát Európskej únie“. Podľa Kotlebu predstavovali deportácie židov v období Slovenského štátu „optimálne riešenie židovskej otázky“. O povojnovom norimberskom procese s nacistami sa vyjadril, ako o „najväčšom podvode minulého storočia“. Na kandidátnej listine jeho strany sa nachádzalo široké spektrum podobne zmýšľajúcich neolúdakov a neonacistov. Nájdeme tam človeka otvorene propagujúceho nacizmus (Marián Magát so symbolickým číslom 88), ktorý podľa správ z tlače oslavuje narodeniny Adolfa Hitlera, alebo Rastislava Rogela, šéfa hudobnej skupiny s názvom Judenmord (tak sa jeho hudobné teleso nazýva). Ani nie týždeň po konaní volieb sa zistilo, že Andrej Medvecký s číslom 9 na kandidátnej listine Kotlebovej strany,

teda de facto už zvolený poslanec slovenského parlamentu, bol v minulosti právoplatne odsúdený za úmyselný trestný čin (čo zatajil pred volebnou komisiou). Škandál s poslancom Medveckým bol o to väčší, že ho opätovne budú súdiť, teraz za rasovo motivovaný útok na turistu, občana Dominikánskej republiky tmavej pleti, ktorého „takmer poslanec“ Medvecký spolu so svojim bratom napadol na verejnosti s výkrikmi „zabite toho negra, nemá tu čo robiť“. Deň po medializácii spomenutých faktov, 11. marca sa 28ročný poslanec Andrej Medvecký vzdal mandátu a na jeho miesto nastúpil najbližší náhradník z kandidátnej listiny ĽS NS, len 22ročný Milan Mazurek (čís-

K PARLAMENTNÝM VOĽBÁM NA SLOVENSKU

lo 14 na listine kandidátov). Novinová správa, ktorá referovala o jeho postupe na miesto poslancu (*Sme*, 11. marca), mala nasledujúci titul: „Obžalovaného poslancu ĽS NS nahradí obdivovateľ Hitlera.“ Nuž áno, aj mladý pán poslanec Mazurek má k Führerovi blízko a na sociálnych sieťach vysvetľuje, akým skvelým politikom Hitler bol.

Snáď nemá zmysel uvádzať ďalšie podrobnosti charakterizujúce Kotlebu a jeho neonacistické okolie, ale stojí za to citovať odborníka na extrémizmus Radovana Bránika (*Sme*, 7. marca 2016), ktorý tvrdí, že Kotleba ešte nie je to najhoršie, že okolo neho je sústredený nemalý počet ešte extrémnejších neonacistov a že treba očakávať, že v budúcnosti bude volebný zisk tohto extrémistického združenia podstatne vyšší (Bránik píše až o 20 percentách). Sociologické prieskumy tvrdia, že Kotlebovi dala svoje hlasy značná časť prvovoličov vo veku od 18 do 22 rokov, že ho preferujú občania so základným a stredoškolským vzdelaním a že najväčšie zisky mal v regiónoch s najhoršou sociálnou situáciou a zároveň najvyššou mierou nezamestnanosti. Za pozornosť stojí aj fakt, že počas simulovaných parlamentných volieb stredoškolskej mládeže získala Kotlebova Ľudová strana naše Slovensko podstatne vyšší zisk ako v reálnych voľbách. Znamená to, že nemalá časť stredoškolskej mládeže na Slovensku obdivuje éru Slovenského štátu a prejavuje sympatie k neonacizmu.

Komentáre volebného úspechu Kotlebu a jeho strany zaplavujú domáce aj zahra-

ničné médiá. Zdôrazňuje sa v nich, že slovenský volič všeobecne a Kotlebov obzvlášť je frustrovaný z množstva dlhodobých neriešených problémov, že na Slovensku a obzvlášť v „Kotlebových regiónoch“ je veľmi zlá sociálna a bezpečnostná situácia, miera nezamestnanosti sa pohybuje v desiatkach percent, kolabuje celý zdravotnícky systém a školy všetkých úrovní sú v hlbokkej kríze, justícia je hrubým výsmechom slova spravodlivosť a nad týmito a mnohými inými negatívnymi skutočnosťami sa vznáša korupcia, ktorá na Slovensku dosahuje závažné rozmery a často je spájaná s činnosťou politických strán.

Osobne by som k vyššie spomenutému pridal aj to, že Slovensko nie je vyrovnané

so svojou históriou, špeciálne s obdobím rokov 1939–1945. Od vzniku samostatnej Slovenskej republiky je verejná mienka sústavne masírova-

ná smerom k pozitívnemu vnímaniu Slovenského štátu a jeho pohlavárov, viac ako dvadsať rokov produkuje Matica Slovenská a ďalšie organizácie svoje príspevky k zľahčovaniu a relativizovaniu zločinov fašizmu, ostrakizuje sa protifašistická rezistencia, stavajú sa pamätníky vodcov a prezidentovi Tisovi, vyzdvihujú sa aj ďalšie osobnosti z čias fašistického štátu, neraz odsúdení vojnoví zločinci. Pod rúškom „historického výskumu“ sa publikujú diela glorifikujúce pohlavárov fašizmu. Na školách sa presadzujú učebnice neolúdackých autorov ako je prof. Milan Ďurica, alebo učebnice Róberta Letza, z ktorých žiaci získavajú pozitívny obraz o ére Slovenského štátu a veľmi málo alebo vôbec nič sa nedozvedia o fenoméne holokaustu. Značná časť mládeže vôbec nevie, čo znamená tento pojem, a pre autora učebnic dejepisu prof. Róberta Letza nie je zd'aleka tak dôležitý, ako hospodárske úspechy Slovenského štátu.

Inštitúcia, ako je Ústav pamäti národa, ktorá má zákonnú povinnosť skúmať zločiny totalitných režimov, sa dlhodobo venuje adorovaniu Slovenského štátu a jeho politikov, dáva dobrozdania na stavbu pamätníkov pre osobnosti slovenského fašizmu a ako obeť chápe tých predstaviteľov fašizmu, ktorí boli v povojnovom období odsúdení národnými súdmi alebo sa im vyhli emigráciou do cudziny. V ÚPN pracuje viacero historikov sympatizujúcich so Slovenským štátom a s názormi prezentovanými Kotlebom.

(pokračovanie na str. 9)

SVATÉ A PROFÁNNÍ, ČISTÉ A NEČISTÉ

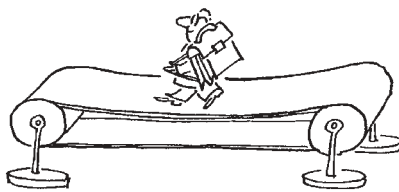
Třetí kniha Mojžišova *Vajikra*, nazývaná též *Torat kohanim* (Nauka kněží), je převážně věnována příkazům a zákazům týkajícím se chrámových obětí, jejichž prováděním jsou pověřeni kněží. Značná část těchto textů je přitom věnována *tum'a*, rituální nečistotě. Ta totiž vylučuje přístup do Chrámu, počínajíc přechodnou nečistotou, trvající jen do večera, přes onu, jež vyžaduje následnou očistu v mikve, až po tu, která vyžaduje oběť za hřích. Opětovné dosažení rituální čistoty, *tahara*, je předpokladem přístupu do svatých míst.

Slovo *korban*, oběť, je odvozeno ze slovesného kořene k-r-b (přiblížit se), a *lehakriv korban* (obětovat oběť) znamená způsobit přiblížení se prostřednictvím *korbanu*. Uvědomíme-li si s plnou vážností, že to je hlavní funkce Božího domu na Zemi, nahlédneme možná i oprávněnost nářku nad tím, že jsme se o tuto možnost připravili a časem si na život bez možnosti se takto přiblížit Bohu zvykli. Bez toho však nemůžeme pochopit ani pojmy *tahara* a *tum'a*.

V případech, kdy je po ponoření do mikve vyžadována oběť za hřích, si můžeme klást otázku, jaký hřích spáchala např. šestinedělka, když má po uplynutí předepsané očisty obětovat za svůj hřích, nebo jak je možné pokládat za hřích malomocenství? Mají různé kategorie *tum'a*, které Tóra uvádí, od těch nejlehčích po nejtěžší, společného jmenovatele? V čem se shoduje nečistota, získaná např. odstraněním mršiny, s nečistotou, zaviněnou plněním příkazu rozmnožování lidského rodu, a nečistotou, jejímž původcem je mrtvý člověk, kterého je třeba zaopatřit a důstojně pohřbit?

Za tuto základní kategorii, zahrnující každou *tum'a*, pokládá halacha právě rituální nečistotu mrtvého člověka. Protože vykonavatelem chrámových obětí je kněz, omezuje proto Tóra účast kněží při pohřbu na nejbližší příbuzné a velekněži zakazuje i to. Přesto je však i velekněž povinen se rituálně znečistit mrtvolou, jež by bez jeho přičinění nebyla pohřbena, a obecná povinnost postarat se o zesnulé je samozřejmě obecně platným příkazem pro každého jednotlivce. Z jedné strany tedy kontakt s mrtvým člověkem, ať již vyvolaný přímým dotykem nebo pobytem pod jednou střechem s ním, vyřazuje člověka ze svatosti, ale z druhé strany je mu svatým příkazem!

KOMENTÁŘ K TÓRE PRO TENTO MĚSÍC

Ivan Steiger: *Důvěřuj Hospodinu celým srdcem, na svoji rozumnost nespolehej. Přísloví 3,5. Z knihy Bible v kresbách.*

Totéž lze však říci o každé rituální nečistotě, již tak či onak přijmout je v praktickém životě nevyhnutelné.

V této souvislosti je třeba zmínit handicap tělesné vady, která činí kněze nezpůsobilým chrámové služby. I když jej tím nezbavuje rodového kněžství, omezuje jeho činnost na výuku mladých kněží. Platí pro něj totéž, co pro zvíře vybrané k oběti, jež musí být *tamim*, prosté vady. Když Hospodin vyzval praotce Avrahama, aby se obřezal, řekl mu: „*Já jsem El Šadaj, procházej se před mou tváří a buď tamim!*“ A když Bůh v Egyptě označil Mošemu a Aharonovi nov měsíce nisanu, kdy budou synové Izraele obětovat oběť přeskočku po všechny generace, přikázal: „*Vezměte jehně bez vady (tamim), ročního samce, z ovcí nebo koz je vezměte!*“

Pozoruhodné přitom je, že Bůh za vadu na Avrahamově prostotě pokládá předkožku; z téhož důvodu ale Tóra zakazuje, aby se obřadu pesachové hostiny a tím spíše pesachové oběti účastnil neobřezaný muž. Přitom nehraje roli sociální postavení nebo etnický původ, pesachového beránka může obětovat i přistěhovalec a jíst jej může obřezaný otrok. Předkožka je přitom ještě zbytečnější než slepé střevo, proč by tedy měla být tak důležitá? Přestože jsme s ní jako fyzická stvoření přišli na svět a je nadbytečná, je její rituální odstranění znamením smlouvy mezi Bohem a Izraelem.

Nebudeme daleko od pravdy, řekneme-li, že ústředním motivem smlouvy je odstranění zbytečností, které zastírají pravdu.

Podobně je tomu o svátku Pesach s příkazem odstranění *chamecu* z vlastnictví Izraele a povinností jíst během těchto sedmi dnů *macot* z těsta jen z mouky a vody, které nestihlo zkvasit. Ve dnech, kdy znovu prožíváme východ z egyptského otroctví k vědomí svobody, je naší povinností odstranit z našeho vlastnictví to, co chléb vylepšuje, ale co není podstatou chleba a jeho podstatu zakrývá. Proto také nesmí být *chamec* obětován na oltáři při moučné oběti. Přiblížit se k pravdě lze výhradně pravdivě. Potom není divu, že jak *chamec*, tak předkožka, mají společného jmenovatele, tvořivou energii zla.

Jestliže je *tum'at ha-met* (nečistota mrtvého) základní kategorií, zahrnující každou *tum'a*, tedy i rituální nečistotu po výronu semene nebo při menstruaci a při šestinedělí, vede to k závěru, že Tóra chápe život na přírodní úrovni jako projev smrtelnosti, a proto dokonce přikazuje matce obětovat po uplynutí odluky oběť za hřích. Jestliže je *tum'at ha-met* (nečistota mrtvého) základní kategorií, zahrnující každou *tum'a*, tedy i rituální nečistotu po výronu semene nebo při menstruaci a při šestinedělí, vede to k závěru, že Tóra chápe život na přírodní úrovni jako projev života v tomto světě přirozené smrtelnosti.

Fyzický život, který umožňuje existenci věčné duše v tomto světě, je skutečně uspořádán tak, že je v něm smrt předpokladem jeho zachování. Je příměsí, bez níž by nebylo pozemského života. Proto má účastník na smlouvě s Bohem odstraňovat ze svého vědomí vše, co mu zastírá jeho lidskost. Izrael může předstupovat před Boží tvář jen jako člověk, protože člověk je. Ne zvíře, ačkoli je součástí zvířecího světa, a ne bůh, ačkoli je v komplexu stvoření jako „mluvící duch“ nepřirozeným jevem. Tóra odděluje svaté od profánního, ale rozlišuje také *tahor* (ryzí) od *tame*, což je opak ryzího, na pohled totéž, ale s cizorodou příměsí. Opakem svatého je profánní, ale to zahrnuje jak ryzí, tak *tame*: kvas, bez něhož je sice tělesný život nemyslitelný, ale jenž je třeba ze svatého vyloučit a chápat jej jako hřích na prostotě.

EFRAIM K. SIDON,
vrchní zemský rabín

PESACH – SVÁTEK JARA

Chag ha-aviv, neboli svátek jara, jak se též říká Pesachu, vypráví o pomoci utlačovaným a symbolizuje víru, vysvobození a svobodu. Když Židé prchali z Egypta, čekala je jistá smrt v rozbouřených vodách moře. Bez Hospodinovy pomoci by se všichni utopili. Právě tuto spásu si o sederové noci připomínáme. Bez ní by se útěk nezdařil a děti Izraele by nedokázaly naplnit své poslání a získat dar Tóry.

Loni v létě přepluly tisíce lidí Středozemní moře, riskovaly život, aby uprchly před válkou ve svých zemích a našly lepší život. Došlo přitom k mnoha tragédiím. Když sedíme u své velkolepé sederové večeře, vzpomeňme si na tyto události – pomůžte nám to představit si, jak bylo našim předkům, když prchali z Egypta.

Jsmo velmi starý národ, který ve všech zemích světa zažil útlak a z mnoha byl vykázán. Během sederového večera pronášíme: „V každém pokolení povstávají proti nám, aby nás zničili, a Svatý, buď požehnán, nás zachraňuje z jejich rukou.“ Ve svých rodinných historiích se nemusíme ohlížet příliš daleko, abychom našli dobu, kdy naši zoufalí blízcí prchali s holýma rukama. Od samého počátku, kdy začala migrační vlna z Blízkého východu, patřil Izrael k nejaktivnějším pomocníkům. Přijal tisíce lidí zraněných ve válce, pomáhá lidem ze zemí, které ho nenávidí. Pomáhá takto už několik let, činil tak ještě dřív, než se spustil masový útěk.

V příběhu o exodu se Tóra nezmiňuje o radosti nad tím, že Egyptané byli poraženi. Nikdy nejásáme nad smrtí nepřátel. Příkladem budiž zmínka o deseti morových ranách při sederu. Při každém vyslovení rány, odstříkneme kapku vína, abychom ukázali, jak nedokonalé je štěstí, které přináší porážka těch, kdo jsou nepřáteli, ale současně jsou to lidské bytosti.

Situace kolem uprchlíků putujících do Evropy není jednoduchá. Jako Židé bychom měli soucítit s jejich utrpením, neboť takový útěk z rodné země je až krajním řešením. Lehce si dokážeme představit, jaké to je být v jejich kůži.

Že jsme Židé, dokazujeme našim chováním ke všem, kdo jsou na tom hůře než my. A ti, kterým pomůžeme, snad pochopí, že stereotypy, které je v rodných zemích učili o Židech, jsou pouhá lež a propaganda. Když jim prokážeme dobrodiní, projevíme svou víru v Hospodina, že jednoho dne nastane svoboda nejen pro Židy, ale pro celý svět.

BRYAN WOOD,

kantor Staronové synagogy

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – duben 2016 adar II. – nisan

Staronová synagoga

1. 4.	pátek	večerní bohoslužba	19.16 hodin
2. 4.	sobota	ŠABAT PARA ŠMINI 3M 9,1–11,47 mf: 4M 19,1–22; hf: Ez 36,16–38 mincha	19.00 hodin
		konec šabatu	20.26 hodin
8. 4.	pátek	předvečer Roš chodeš nisan večerní bohoslužba	19.27 hodin
9. 4.	sobota	ŠABAT HACHODEŠ – ŠABAT ROŠ CHODEŠ NISAN TAZRIA 3M 12,1–13,59; 4M 28,9–15 mf: 2M 12,1–20; hf: Ez 45,16–46,18 mincha	19.10 hodin
		konec šabatu	20.37 hodin
15. 4.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
16. 4.	sobota	ŠABAT HAGADOL MECORA 3M 14,1–15,33 hf: Mal 3,4–24, v Praze Jr 7,21–8,3; 9,22–23 mincha	19.20 hodin
		konec šabatu	20.50 hodin
21. 4.	čtvrtek	úklid chamecu	
22. 4.	pátek	půst prvorozených	5.25–20.33 hodin
		Předvečer Pesach večerní bohoslužba	19.30 hodin
23. 4.	sobota	ŠABAT 1. DEN PESACH 2M 12,21–51 mf: 4M 28,16–25; hf: Joz 5,2–61 mincha	19.30 hodin
		konec šabatu – sfirat haomer	21.02 hodin
24. 4.	neděle	2. DEN PESACH 3M 22,26–23,44 mf: 4M 28,16–25; hf: 2Kr 23,1–9; 21,–28 konec svátku	21.04 hodin
28. 4.	čtvrtek	předvečer 7. den Pesach večerní bohoslužba	19.58 hodin
29. 4.	pátek	7. DEN PESACH 2M 13,17–16,26 mf: 4M 28,19–25; hf: 2S 22,1–51 večerní bohoslužba	19.30 hodin
30. 4.	sobota	ŠABAT 8. den PESACH 5M 14, 22– 16,17 ŠIR HAŠIRIM mf: 4M 28,19–25; hf: Iz 10,32–12,6 MAZKIR	11.00 hodin
		mincha	19.45 hodin
		konec šabatu	21.15 hodin

V sobotu a svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,

mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Pesachové bohoslužby: 23. a 24. 4. v 8.50; 28. 4. v 19.30;

29. 4. v 8.50 a v 19.30; 30. 4. Mazkir v 10.45 hodin.

Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.

Páteční večerní bohoslužby zde budou 1. 4. v 19.15 a 15. 4. v 19.30 hodin.

Výjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.

Bejt Simcha

V sobotu 16. 4. v 10.30 hodin ranní bohoslužba - šachrit

Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.

V pátek 22. 4. v 18.30 hodin pesachový seder (Akademická restaurace).

JAKO ŽIDOVSKÝ HÁJEK Z LIBOČAN

Rozhovor s hebraistkou Jiřinou Šedinovou

JŠ při přípravě výstavy *The Precious Legacy*. Foto ŽMP.

*Doc. JIŘINA ŠEDINOVÁ (nar. 1946 v Praze) nastoupila po studiích historie a hebraistiky na FF UK do Státního židovského muzea v Praze. Specializovala se na hebrejskou literaturu, mezi jiným na dílo renesančního historika Davida Ganse a na hebrejskou poezii vzniklou v Čechách a na Moravě v 17. století. Vedla též časopis *Judaica Bohemiae*, věnovala se přednášení a pedagogické činnosti (na jazykové škole), připravovala výstavy, od půle 80. let zpracovávala výstavní katalogy a první větší muzejní publikace, od 90. let se věnovala překladům (moderní izraelské literatury, hlavně díla Amose Oze, ale též středověké poezie) a posléze pedagogické práci na Filosofické fakultě UK. Letos v dubnu shodou okolností vychází v nakladatelství Academia k jejímu životnímu výročí i její mnohaleté dílo – překlad kroniky Cemach David od Davida Ganse.*

Paní docentko, v rozhovoru otištěném před deseti lety v *Rch* jste vzpomínala, že vás k zájmu o semitské jazyky přivedli v podstatě váš děd a otec.

Ano. Dědeček byl vaříč cukru a ve 20. a 30. letech minulého století jezdil po světě a tam, kde československé firmy stavěly cukrovary a staraly se o jejich zprovoznění, on místní zaučoval do výroby. Nebyl sice v mandátní Palestině, ale pracoval v dnešním Íránu, Iráku, Sýrii a Libanonu. V Libanonu, tehdy naprosto klidném místě, přečkali s babičkou celou válku. Zachovalo se nám i pár fotografií – široko daleko poušť, v ní pár dřevěných přístřešků, kde se choval do-

bytek, a jiné, kde bydleli dělníci, a cukrovar. Žili v takových minikoloniích, a když práce na jednom místě skončila, přestěhovali se jinam. S místními se do rozumovali přes tlumočníky.

Byli židovského původu?

Ne, nebyli, nemám žádné židovské předky.

Váš otec také působil na Východě?

Tatínek byl vyučený mědikovec, byl opravdu úžasný řemeslník z cechu kovářů a uměleckých kovářů. Po válce pracoval jako svářeč a potrubář ve Škodových závodech, v podniku Naftové motory na Smíchově a jezdil na externí montáže, mj. na počátku 60. let pobýval v Íránu. Tam se snažil naučit se aspoň trochu peršsky, základní slovíčka, aby se dorozuměl s místními dělníky. Zapisoval si je do sešítka a já pak nad nimi doma žasla.

Původně jste asi chtěla studovat spíš arabštinu?

Vlastně ano, k ní mě od perštiny přivedlo písmo. V roce, kdy jsem maturovala, se arabština na univerzitě neotevírala, zato perština a hebrejštiny ano. Tenkrát na katedře orientalistiky seděl profesor Karel Petráček, arabista, a poradil mi, abych raději zkusila hebraistiku, že to je také semitský jazyk a máme u nás tolik židovských památek. Přihlásila jsem se, uspěla a nikdy jsem toho nelitovala.

Hebraistika se tehdy asi neotevírala běžně...

Kdepak! Bylo to v roce 1964 a byla otevřena poprvé po dvanácti letech a na žádost tehdejšího Státního židovského muzea, které usoudilo, že bude potřebovat nějaké mladší lidi. Hlavní obor našeho studia byla historie a k ní specializace orientálních jazyků, mimo jiné i hebrejštiny. Se mnou začala studovat ještě jedna kolegyně a poté k nám přišel Bedřich Nosek, který už dřív vystudoval archivnictví. Kurikulum bylo hodně tradiční a učili nás absolventi hebraistiky z 50. let. Dr. Jaroslav Oliverius, také arabista, vyučoval biblickou hebrejštinu a biblickou aramejštinu s interpretací textů, doc. Vladimír Sadek nás učil starověké dějiny a literaturu; už tehdy ho zajímala mystika, takže do nás nahustil i něco z mystiky plus rabínskou literaturu a chasidismus a učence,

kteří působili na našem území. Zkrátka byla to skoro klasika 19. století. K reáliím jsme měli jen přednášky dr. Jana Heřmana o dějinách Židů v českých zemích a o Státním židovském hřbitově, kterým nás několikrát protáhl. Až v posledním ročníku někoho napadlo, že bychom přece jenom měli znát i moderní jazyk, tak na ivrit angažovali paní Hanu Lionovou, která současně učila ve Státní jazykové škole.

Dolehly na vaše studia události roku 1968?

Já jsem chodila už během studií často do muzea, hlavně do knihovny – učebnice vlastně nebyly, co jsme si při přednáškách a seminářích nenapsali, to jsme neměli. A v muzeu přece jen něco bylo, hlavně v klasickém fondu, ale i novější věci, které se po válce získaly darem nebo výměnou. Občas tam získala někdo zajímavý sešeděl, ale já byla příliš ostýchavá, abych někoho oslovila. Ani o návštěvě Maxe Broda v Praze roku 1964 jsem nevěděla.

Další ročník hebraistiky už se neotevřel, až teprve počátkem 80. let, znovu na žádost muzea. Pár dní po okupaci 21. srpna jsem dostala telegram od Hany Lionové – přijď k nám. Když jsem k nim přišla, viděla jsem sbalené kufry a Hana mi ukázala na hromádku knih na stole a řekla: „Tady je seznam žáků, které mám na jazykovce, tady jsou učebnice – teď to je tvoje.“ S rodinou narychlo emigrovali a Hanka mi takto kvapem předala své žáky.

Takže jste nastoupila na jazykovou školu?

Přesně tak. Já pak na té jazykovce na Národní třídě opravdu učila od podzimu 1968 až do roku 1983. Celou tu dobu to tam procházelo – jak biblická hebrejštiny (na kterou ke mně chodili i Karol Sidon a Leo Pavlát), tak ivrit. Měli jsme nějaké učebnice, texty, posluchači si mohli po pár letech udělat státnice, bylo to prima. Až roku 1983 to ministerstvo školství utřalo. Bylo to někdy v únoru a nedovolili ani stávajícím studentům dokončit ročník. Nikdo nevěděl proč, šeptalo se o nějakém politickém zásahu ze Sovětského svazu, ale o co skutečně šlo, je otázka. Výuka se pak obnovila v roce 1990.

Mezitím jste začala pracovat ve Státním židovském muzeu.

Ano, nejprve ještě za studií jako dozorkyně v expozicích, pak jsem začala provádět a po definitivním přijetí dostala další úkoly. Dnes už to zní opravdu šíleně, ale na počátku 70. let skutečně platilo ve Státním ži-

dovském muzeu omezení používat slovo Žid! Hlavním tématem studií se tenkrát stal holokaust a Židé byli definováni jako „českoslovenští občané postižení nacistickými rasovými zákony“. Já měla na starosti i vydávání časopisu *Judaica Bohemiae*, který vycházel dvakrát ročně, aby se prezentovala vědecká činnost. Podotýkám, že tehdy nám vědecké úkoly zadával náš zřizovatel, kterým byl Národní výbor hlavního města Prahy, na základě jednání s ministerstvem školství a akademií věd. Jedním z úkolů, které se patřičně vykazovaly, bylo zpracování tématu „Hebraica Bohemica“, což zahrnovalo hebrejské prameny, které se týkaly českých zemí, českých dějin a kultury. O Židech se mluvilo jako o součásti českého obyvatelstva a o ghettu v Terezíně a tamní činnosti vězňů jako o určitém typu odboje – „kulturní rezistenci“.

Ale kdo kontroloval, jestli se skutečně píše o Židech, nebo o „občanech“?

V *Judaica Bohemiae* to kontroloval ředitel, aparátník, který byl oficiálně šéfredaktorem. Současně jsme byli pod takovým tlakem, že fungovala autocenzura, abychom nebyli moc „vyhranění“.

Jaké jste tehdy dostala vědecké úkoly?

Měla jsem zpracovávat písemný materiál, konkrétně historické věci. Nikdy jsem neměla filosofické, natož rabínské myšlení, zůstala jsem u sekulárnějšího typu literatury, což byly hlavně texty historické. A pochopitelně jsem začala kronikou Davida Gansa *Cemach David*, která, ač se v židovské kultuře jedná o světoznámé dílo, ještě podrobně zpracovaná nebyla. Měla jsem za úkol napsat o ní do *Judaik*, takže už v roce 1972 mi vyšly první dva články, které se, ač to zní neuvěřitelně, dodnes citují i v zahraniční odborné literatuře. O kronice jsem pak také napsala svou dizertační práci k malému doktorátu. Mimo různé i fyzické práce v knihovně jsem se podílela také na přednáškových cyklech muzea, které trvaly do roku 1973 a byly velmi populární. Na začátku mi byla přidělena biblická poezie, v dalším běhu sefardská středověká poezie a pro tu přednášku jsem si přeložila řadu ukázek – krásná práce! A redakce *Judaik*, do kterých jsem pochopitelně i psala, mi zůstala až do 90. let.

Na začátku 80. let jsme směli připravit první zahraniční výstavy, nejprve

v Manchesteru, kde byl hlavním exponátem soubor terezínských kreseb, a pak v letech 1983–1985 to byla reprezentativní putovní výstava *The Precious Legacy* do USA a Kanady. V souvislosti s ní k nám začaly jezdit organizované skupiny turistů, hlavně postarších amerických dam, kterým se muselo vše vysvětlovat, i to, jakým jazykem se v Čechách mluví. Bylo to dost úmorné.

Po pádu komunismu se práce v muzeu asi hodně změnila.

Ano, a byl to ještě větší záběr! Když nastoupila nová ředitelka doktorka Kybalová, vybrala si mě jako svou zástupkyni. Přitom jsem po docentu Sadkovi, který odešel na fakultu jako vedoucí znovu otevřené hebraistiky, šéfovala vědeckému oddělení. Současně jsme měli reorganizovat expozice a knihovnu, vydávat publikace, katalogy, já zas učila na jazykovce, do toho spousta administrativy, bylo toho hodně. Pak, když se muzeum vrátilo židovské obci, což bylo také náročné, protože se jednalo na našich ministerstvech a současně jsme se museli ubránit tlaku stran, které naléhaly na vydání sbírek do Izraele, už jsem byla opravdu vyčerpaná.

Když roku 1994 nastoupil jako ředitel Leo Pavlát, byla už v běhu příprava velké rudolfínské výstavy pro rok 1997, pro kterou muzeum – a já jsem to dostala za úkol – zpracovalo úsek Židovského Města. Pak už jsem opravdu neměla sílu a roku 1995 jsem z muzea odešla.

Ale z muzejního základu žiji dodnes, prošlo mi rukama tolik věcí, nejen knih, ale také předmětů, každý měl svou historii, svůj osud... Já si to všechno doslova ohmatala.

Co jste pak dělala?

Nejprve jsem čtyři roky učila na jazykové škole na plný úvazek. Byly to odpolední a večerní kurzy, dopoledne jsem měla volná, a tak jsem začala překládat. Na podzim 1999 jsem začala naplno vyučovat na Filosofické fakultě UK.

Podářilo se mi změnit původní náplň výuky do podoby, která v podstatě platí dodnes: hlavními předměty jsou hebrejštiny jak biblická, tak i virit ve zvýšeném počtu hodin, k tomu interpretace textů z různých období včetně moderních autorů. Hebrejštinu učí mladší kolegyně, kteří prošli studiem v Izraeli, a v současnosti také

rodily mluvčí. Mně zůstaly dějiny, literatura a hmotná kultura. Studentům se brzy zalíbilo překládání, vyžádali si literární seminář, četli jsme, zkoušeli společně překládat a pak už se do toho pustili sami. A výborně! Dnes to je silná překladatelská skupina – Magdalena Křížová, Šárka Doležalová, Tereza Černá, Lenka Bukovská, Mariana Fisher, zatímco kolegyně Pavel Sládek a Daniel Boušek se dali na vědeckou dráhu, kromě odborných studií publikují odborné překlady s komentáři a učí. Jsem na ně na všechny hrozně pyšná.

Jak vidíte současnou snahu Židovského muzea o modernější tvář?

Myslím, že to je dobře. Ty staré monotematické výstavy a expozice prezentovaly jen židovskou kulturu, a to jako umělecké femeslo, protože od 70. let se sbírkové předměty nesměly dávat do společensko-historického kontextu. V Maiselově synagoze byla výstava stříbra, bylo to krásné, všechny ty koruny, ručičky, nástavce, ale nikdo se nedověděl, k čemu sloužily. Průvodci mohli příležitostně něco vysvětlit, ale jen základní věci. Stejně to bylo s prezentací knižní kultury v Klauzové synagoze a textilu ve Španělské. Tam se v aronu předváděly opony, ale jen jako překrásné závěsy, a bylo na průvodci, aby případně vysvětlil, k čemu ta krása byla.

Hlavní zlom přišel v 90. letech, ale ze začátku se i s ohledem na finanční podmínky muselo pracovat s osvědčeným materiálem a způsobem, který byl nějak zažitý. Nynější nová expozice v Maiselově se podle mě z odborného i návštěvnického hlediska povedla.

Vraťme se k práci na kronice *Cemach David*. Čím vás zaujala?

Je to první hebrejská kronika, kterou sepsal aškenázský autor, a svým obsahem a renesanční metodou zpracování je unikátní. Má dvě části, dohromady v rozsahu 180 folií, první díl sleduje židovské dějiny od stvoření světa do roku vydání, tedy 1592 v pražské gersonidovské tiskárně, a druhý díl zahrnuje světové dějiny z téhož období. Mě zaujala tím, jak je, dnes by se řeklo, „čtenářsky vstřícná“. Když jsem ji tenkrát roku 1970 začala zpracovávat, pořizovala jsem zároveň pracovní překlad a líbilo se mi, že to bylo poměrně snadné.

Gans totiž svou kroniku napsal záměrně stručně a jednoduchým stylem, aby ji pochopili i laici, není to učenecká středověká

(pokračování na str. 8)

(dokončení rozhovoru ze str. 7)

hebrejščina, jakou se psalo ve středověku i v renesanci. To jsou složité texty, které je místy obtížné interpretovat. Gansovým cílem naopak bylo popularizovat dějiny, což píše v předmluvě k prvnímu dílu: že knihu věnuje *baalej batim*, prostým lidem, aby si po všech strážních v galutu odpočinuli a potěšili se.

Co se pak s vaším překladem a vaší prací o Gansovi dělo?

Dlouho nic. Pracovní překlad mi ležel v knihovně, a když se připravovaly nějaké expozice nebo katalog, používaly se z kroniky úryvky pro dokumentaci nebo dodání dobového koloritu. Během let si občas někdo vzpomněl, že by se s tím textem mělo něco dělat, ale k realizaci z různých důvodů nedošlo. Až se přiblížil rok 2013, tedy 400. výročí Gansovy smrti, a kolegové na fakultě si řekli, že nastala ta pravá chvíle. Požádali jsme o grant s tím, že se musí zrevidovat můj starý překlad, dohledat prameny, které Gans citoval, a napsat vysvětlivky. A současně jsme navrhli také vydání monografie o Davidu Gansovi. Pavel Sládek a Daniel Boušek, oba moji bývalí studenti z 90. let a nyní docenti, se rozhodli, že k překladu kroniky nestačí základní vysvětlivky, jak jsem si představovala já, ale že tam musí být důkladný komentář, takže ke Gansovým zápisům vznikla v poznámkách pod čarou skoro encyklopedie rabínské literatury.

Monografie i Gansova kronika vycházejí současně?

Obojí by mělo vyjít v dubnu v nakladatelství Academia. Monografie má kvartový formát, oba díly kroniky jsou spojeny do jednoho 690stránkového svazku většího formátu. Jeho grafická úprava kopíruje úpravu pražského gersonidovského prvotisku včetně reprodukcí titulních stran, v dílu světové kroniky panovníckých korun a marginálních titulků. Výsledkem je hezká kniha, a i když jde o komentovaný překlad, ne běžnou čtenářskou edici, myslím, že se podařila a dobře se čte. Je to takový židovský Hájek z Libočan.

Máte za sebou spoustu práce. Co pro vás bylo nejzajímavější, vědecká práce, překlady nebo pedagogická činnost?

Asi všechno dohromady. Já jsem byla vždycky spíš osvětový typ, ne vědecký, víc než bádání mě bavilo psát, překládat a mluvit pro lidi. To, co mě zajímá, ráda předávám dál.

ALICE MARXOVÁ

NA SLOVENSKU OTVORILI MÚZEUM HOLOKAUSTU

26. januára tohto roku bola slávnostne otvorená stála expozícia Múzea holokaustu v Seredi. Ide o jediné múzeum svojho druhu na území Slovenskej republiky.

Miesto, ako aj čas otvorenia múzea sú symbolické. Otvorenie sa konalo pri príležitosti Medzinárodného pamätného dňa holokaustu (27. január) a expozícia múzea sídli v priestoroch bývalého pracovného a koncentračného tábora, v ktorom počas holokaustu trpeli tisíce Židov.

Seredský tábor vznikol z iniciatívy slovenského ľudáckeho režimu na jeseň roku 1941. Spolu s inými pracovnými tábormi mal byť pôvodne „odpoveďou“ režimu na otázku čo robiť s masou ľudí, ktorí boli arizáciou okradnutí prakticky o všetok majetok. Krátko po začiatku budovania tábora sa však pohlavári vojnového slovenského štátu a nacistickej tretej ríše dohodli na tom, že Židia budú vyvezení zo Slovenska na územie nacistami okupovaného Poľska. Následne od marca do októbra 1942 deportovali slovenské štátne orgány takmer 58 000 Židov. Aj v tomto období poslúžili pri-

Múzeum holokaustu v Seredi. Foto archiv.

estory seredského tábora ľudákom na sústreďovanie Židov zo západného Slovenska pred ich zaradením do transportu. Keď boli deportácie na jeseň roku 1942 pozastavené, tábor naďalej plnil funkciu pracovného tábora. Židovskí väzni, ktorých režim nazýval „zaradenci“, tu vyrábali nábytok, betónové rúry, hračky a mnoho iných tovarov. Znášali bitku, ponižovanie. Pracovní tábor Židov, nech sa už volal akokoľvek, bol predovšetkým väzením, do ktorého posielali bez súdu. Po vypuknutí Slovenského národného povstania sa zdalo, že zanikne, no nemecké okupačné jednotky spolu so slovenskými kolaborantmi tábor obnovili a začala ďalšia tragická kapitola v jeho histórii. Sered' bola miestom sústreďovania a týrania tisícov zaistených Židov, ale aj mnohých Nežidov. V septembri 1944 prevzal velenie nad táborom nemecký expert na organizovanie transportov Alois Brunner, ktorý prišiel z poverenia Adolfa Eichmanna dokončiť „riešenie židovskej otázky“ na Slovensku. Od konca

septembra až do 31. marca 1945 vypravili zo Serede pod Brunnerovým velením 11 transportov, v ktorých do vyhladzovacieho tábora Auschwitz-Birkenau, ale aj do Sachsenhausenu, Terezína a ďalších táborov deportovali viac ako 11 500 Židov.

Múzeum holokaustu v Seredi zriadilo Slovenské národné múzeum – Múzeum židovskej kultúry. Ako na slávnostnom otvorení povedal riaditeľ SNM – Múzea židovskej kultúry prof. Pavol Mešťan, stalo sa tak vďaka vláde Slovenskej republiky, európskemu regionálnemu operačnému programu a Ministerstvu kultúry Slovenskej republiky. Múzeum ešte nie je úplne dokončené a v rámci otvorenia bola verejnosti zatiaľ sprístupnená iba jeho prvá časť.

Slávnostného otvorenia múzea sa zúčastnili bývalí väzni seredského tábora a preživší holokaustu zo Slovenska i zo zahraničia.

Svojou účasťou ho poctili aj všetci najvyšší ústavní činitelia Slovenskej republiky a významní zahraniční hostia, medzi nimi predseda vlády Českej republiky Bohuslav Sobotka, minister kultúry ČR Daniel Herman, či podpred-

seda izraelského Knesetu Jicchak Vaknin.

Pásku na zrekonštruovaných priestoroch múzea symbolicky prestrihli prezident Slovenskej republiky Andrej Kiska, predseda Národnej rady Slovenskej republiky Peter Pellegrini, predseda slovenskej vlády Robert Fico a minister kultúry Marek Maďarič.

Premiér R. Fico vo svojom prejave povedal, že slovenská vláda dala na účely rekonštrukcie priestorov a zriadenia múzea dohromady finančné prostriedky v celkovej výške asi 2,7 milióna eur a plánuje investovať ďalšie prostriedky.

Ako pre médiá povedal jeden z preživších, p. Naftali Fürst, otvorenie Múzea holokaustu v Seredi je aktom, ktorý bolo treba urobiť pred viacerými rokmi, no teší ho, že sa tak napokon stalo. S tým možno len súhlasiť. Je dobré, že aj na Slovensku, ktoré má takú bolestnú skúsenosť s nacistickou kolaboráciou, od 26. januára tohto roku existuje Múzeum holokaustu.

JÁN HLAVINKA

SPOLOČNÉ VYHLASENIE KATOLICKEJ CÍRKVE A ÚZ ŽNO

14. marca tohto roku neboli zaznamenané žiadne výraznejšie profašistické aktivity. Kotleba a časť jeho poslancov (Martin Beluský, Natália Grausová a Peter Krupa) sa na Martinskom cintoríne v Bratislave poklonili pred pamätníkom odsúdeného prezidenta Tisa. Svoju účasť na podujatí odmietli komentovať.

Zmienku si však zasluhuje spoločné vyhlásenie najvyššieho predstaviteľa katolíckej cirkvi na Slovensku, predsedu Konferencie biskupov Slovenska, arcibiskupa metropolitu Stanislava Zvolenského a predsedu ÚZ ŽNO Igora Rintela zverejnené 14. marca.

Vyhlásenie (ktoré je kompromisom dvoch odlišných pohľadov) prinášame v plnom znení:

PRÍZNAKY OBÁV A NEPOKOJA

Dnes si pripomíname výročie známej encykliky Pia XI. „Mit brennender Sorge“.

„S horlivou starosťou“ napísal tento pápež v roku 1937 Nemcom, pretože nechcel, aby cirkev zostala medzi „spoluvinníkmi za neinformovanosť“ po tom, čo sa k moci dostal Hitler a jeho vplyv zasiahol celú spoločnosť.

Pápež jasne odsúdil rasovú ideológiu a označil ju za nepriateľnú pre kresťanov. „Veriacim v Boha nie je každý, kto rečnícky používa slovo Boh,“ zdôraznil. „Len povrchné mysle môžu podľahnúť bludu a horliť za národného Boha, za národné náboženstvo, nerozumne sa pokúšať vtesnať Boha, stvoriteľa celého sveta [...] do hraníc jedného národa, uväzniť ho do krvného priestoru jedinej rasy.“

Kritika rasizmu vtedajšieho režimu bola prorocká: existujúce predsudky sa rozohoreli do nenávisťi – a nenávisť spôsobila katastrofu. Strach, ktorý zachvátil ľudí kvôli príslušnosti k menšinovým rasám, sa nedá vymazať z pamäti.

S veľkým znepokojením preto konštatujeme, že sme v týchto dňoch navyše zaznamenali príznaky obáv a nepokoja. Obracajú sa na nás starší ľudia, ktorým sa v pamäti vynárajú spomienky a hovoria o svojej úzkosti zo súčasného

vývoja. Sme presvedčení, že je potrebné všetkých pozvať k pokoju, ale aj k vážnej obozretnosti v politickom a náboženskom živote. Táto obozretnosť je o to naliehavejšia, že dnešný deň nám pripomína aj obdobie, počas ktorého sme dopustili násilné vyvezenie desiatok tisícov Židov z našej krajiny. Ani tí predstavitelia Slovenska, ktorí boli skalopecne presvedčení, že konajú za Boha a za národ, sa vtedy nevyhli spoluúčasti na veľkom nešťastí. História pozná mnohé prípady, keď sa štátna moc obrátila proti Židom a podrobila ich krutému a neľudskému zaobchádzaniu. Cirkev už neraz v minulosti odsúdila takéto skutky a označila ich za nepripustné. Preto odsudzuje aj zločiny a krivdy voči Židom, ktoré sa udiali na Slovensku v rokoch 1939–1945.

Katolíci i Židia, poučení dejinami, nesmieme dopustiť, aby sa naše slová alebo činy obrátili proti komukoľvek: každý, aj ten najmenší prejav rasovej alebo náboženskej neznášanlivosti nám musí zostať cudzí. Nesúhlasíme so žiadnou výzvou na násilie. Dúfame v obrátenie tých, ktorí prípadne

sadajú do parlamentných lavíc a hovoria jedným dychom o Bohu a národe, ale zároveň neváhajú útočiť na ľudí len z dôvodu inej farby pokožky či odlišného náboženského presvedčenia. Naše náboženstvá sú nezlučiteľné s rasizmom, antisemitizmom a výzvami na násilie. Roztrpčenie nad problémami nesmie vydláždziť cestu radikálnym riešeniam, ktorým chýba potrebné rozlišovanie. Obraciame sa na všetkých obyvateľov Slovenska, aby sa vyhli akémukoľvek extrémizmu. Usilujme sa viac o zachovávanie spravodlivosti, prejavujme väčšiu vzájomnú úctu a prekonávajme sebecko hľadanie spoločného dobra. Tam vidíme autentickú cestu zo súčasnej krízy.

Mons. *Stanislav Zvolenský*, bratislavský arcibiskup metropolita, predseda KBS; *Igor Rintel*, predseda Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v SR

JARO FRANEK

K PARLAMENTNÝM VOĽBÁM NA SLOVENSKU

(dokončení ze str. 3)

Krátko pred voľbami (29. 2.) priniesla tlač správu o verejnom vyjadrení historika Ústavu pamäti národa Dr. Martina Lacka, ktorý vyjadril svoju podporu Kotlebovi spolu s katolíckym básnikom Teodorom Križkom, (píše oslavné básne na Jozefa Tisa) a tromi katolíckymi kňazmi (Jánom Košiarom, Ignáčom Jurušom a jeho bratom Gabrielom Jurušom). Podľa menovaných je Kotleba jediný z politikov, ktorý pokračuje „v línii nekompromisnej obhajoby slovenských záujmov“. Dr. Martin Lacko je najčastejšie citovaný historik ÚPN a jeho vyjadrenie sympatií v prospech Kotlebovej fašistickej strany je konzistentné s jeho inými verejnými vyjadreniami. Jeho zamestnávateľ (ÚPN) sa od svojho zamestnanca pravidelne „dištancuje“ slovami, že sa jedná o „súkromné názory zamestnanca Dr. Lacka“.

Treba sa zmieniť aj o poslednej, ale najvplyvnejšej inštitúcii, ktorá má svoj (leví) podiel na tom, že Slovensko nie je vyrovnané so svojou fašistickou minulosťou. Je to katolícka cirkev na Slovensku, ktorá sa vytrvalo bráni diskusii o rokoch 1939–1945 a nechce hovoriť o spoluzodpovednosti cirkvi za dianie v Slovenskom štáte. Pochopiteľne, medzi slovenskými katolíckymi množstvom ľudí, s ktorými je možné otvorene a bez vzniku trecích plôch hovoriť o podiele cirkvi na dianí v Slovenskom štáte, ale oficiálne inštitúcie a najvyšší predstavitelia slovenských katolíkov dodnes nevyslovili otvorene kritické slová na adresu režimu, alebo na osobu prezidenta Tisa a ďalších predstaviteľov štátu, ktorí boli prepojení s cirkvou. Vyjadrenia katolíckych predstaviteľov sú spravidla formálne slušné, ale ostávajú vo všeobecnej, až vágnej rovine („odsudzujeme akékoľvek násilie“). Kritici týchto vyjadrení tvrdia, že cirkev sa k tejto problematike dlhodobo odmieta vyjadriť, pretože v popravenom prezidentovi Tisovi vidí nevinného mučenika.

Čo dodať na záver? Dalo by sa povedať, že sa nestalo nič nečakaného. Keď má spoločnosť dlhodobé problémy, keď zároveň dlhodobu propaguje fašizmus, keď vychováva mládež v duchu obdivu Slovenského štátu, niet sa čo čudovať výsledku, aký slovenská spoločnosť „zožala“ v parlamentných voľbách 5. marca 2016. Zhodou okolností je tento deň výročím nástupu A. Hitlera k moci. Sám poslanec Kotleba sa vyjadruje aj k budúcnosti. Chce pokračovať v politike a posunúť LS NS medzi vládne strany. Perspektívy sú skvelé.

JARO FRANEK

Marian Kotleba. Foto archiv.

RATOLEST DAVIDOVA

Vychází první úplný český překlad kroniky Davida Ganse

„Pro pokolení utlačených v exilu, abych potěšil duše zarmoucených obyčejných lidí, kteří si těžce dobývají chléb, a proto, aby si po námaze a strážních odpočinulí, nabízím jim čtení o mnoha věcech starých i nových.“

David Gans (1541–1613)

Kronika **RATOLEST DAVIDOVA** vyšla poprvé v Praze roku 1592. Jakožto souhrnné a detailní pojednání o židovských i nežidovských dějinách od stvoření do okamžiku jeho vytištění je Gansův spis zcela jedinečný. Po vzoru raně novověkých kosmografií koncipoval Gans svůj historický spis jako součást širšího plánu, jenž měl zahrnovat také pojednání o matematice, geometrii, astronomii a geografii. *Ratolest Davidova* proto obsahovala také pasáže o chronologii a zejména v předmluvách k oběma dílům oslovovala tehdejší vzdělané laické čtenáře (baalej batim). Z ostatních spisů se Gans pokusil vydat astronomicko-geografický spis *Magen David*, z něž však vyšla pouze krátká upoutávka (Praha 1612) a celý text byl vydán teprve roku 1743. Gansovu kroniku lze dnes číst z mnoha úhlů. Obsahuje slavné pasáže o objevení Nového světa, o vynálezu knihtisku, o pražském Maharalovi nebo Mordechaji Mayzelovi, stejně jako téměř kolportážní pasáže o císařích, jež sežraly zaživa myši, nebo o devíti pytlech, jež naplnili Tataři ušima zabitých křesťanů. První úplný překlad, který právě vychází v českém jazyce, však poskytuje ještě další pohled. Ukazuje totiž panoramatickým způsobem myšlenkový svět renesančního židovského vzdělance přelomu 16. a 17. století, jeho vědomosti a opomenutí, jeho obavy a očekávání, jeho zakotvenost v židovské tradici i jeho usilovné hledání nového poznání.

Viz tuto novotu, která ještě nikdy nebyla, výborné zkrácení dějů nejstarších pokolení, Adama, Noeho, Abrahama a ostatních zbožných lidí, proroků, tanaitů, amoraitů přemoudrých, učenců savoraitů, ga'onů a vznešených rabinů, až po náš rok 5352 od stvoření světa. Též ve druhém dílu jsou vypsány veliké věci, jež se staly za časů králů Babylónu, Persie, Řecka a Říma, veliké činy všech císařů, kteří odedávna panovali, od Julia, prvního císaře, jenž vládl Římanům, až po na-

šeho pána Rudolfa, necht' je povýšen jeho majestát, muže spravedlivého, události v mocných zemích Francie, Španělska a Itálie, Německa, Polska, Čech a ostatních národů, nepokoje, války a krvavé prolévání, hrozné a děsivé noviny, jež se přihodily na souši i na moři, věci, jež se v kronikách nenajdeš, neboť si je nedo-

Titulní list druhé části kroniky. Archiv ŽMP.

vedl představit žádný z učených. Jimi se pobaví duše zarmoucených. Tu knihu sepsal muž vzdělaný, moudrý a učený, vlevážený pan David Gans, necht' ho chrání jeho Skála, a nazval ji hebrejsky *Cemach David*, to jest *Ratolest Davidova*, z důvodů, jež uvedl v předmluvě. Vytištěli zde, ve svaté obci Praze, hlavním městě, za vlády našeho pána císaře Rudolfa, necht' je povýšen jeho majestát, dva společníci, představený vzácný a vážený Šlomo Kohen a syn jeho bratra, mladý a učený student ješivy, vážený Moše Kohen. S tiskem se započalo v úterý 1. sivanu 5352 podle malého letopočtu (12. května 1592). (I, 1a, titulní strana)

Když čtenář bude číst o cti a velikosti králů a císařů, nepochybně si uvědomí, jak veliký je náš zármutek / a že za své hříchy jsme byli ze své země vyhnáni / a od své půdy vzdáleni; / proto litujme svých hříchů / a zkoumejme své činy / a modleme se k Hospodinu Bohu svému / z celého srdce a duše své, / aby nám seslal našeho Mesiáše, / *ratolest Davidovu*, a spasil nás / brzy, ještě za našich dnů. / Tak praví k vaší službě jak otrok připoutaný Josef Jekutiel, řečený Kof-

man, syn mého pána a otce, vznešeného Jaakova Judy levity, necht' ho chrání jeho Skála, písař ve svaté obci Praze. (Z poznámky vydavatele k 2. dílu, II, 1b)

Ty, vzdělaný čtenáři, si možná pomyslíš: Jaký užitek plyne z prvního dílu této knihy? Vždyť většina věcí se nachází ve starších knihách, hlavně v té nejvýznamnější a nejvzácnější, v *Sefer juchasin*, a dění posledních generací doplnil již autor výše vzpomenuté *Šalšelet ha-kabala*, takže téměř nikdo není vynechán. Nuže, já říkám, že na tu námitku je mnoho odpovědí. [...] I mně předkové ponechali místo k vyniknutí. O tom ostatně již máme přirovnání k obrovi, který zvedá trpaslíka a nese jej na rameni, takže trpaslík vidí dále než sám obr. Jenže na to podobenství je třeba odpovědět, že já, pokud jde o stupeň vědění, jsem se nikdy nevezl na rameno velikého autora *Sefer ju'asin*, neboť i kdybych kráčel desetímilovými kroky, rozumem bych mu nedosáhl ani po kotníky. Vždyť *kdo jsem já a co je můj život* (1S 18,18), kterýmiž slovy mluvil David. (Z předmluvy autora k prvnímu dílu, I, 2a–b)

Rovněž jsem pokládal za nutné převzít z kronik, totiž z nežidovských historických knih, dobu všech čtyř říší, to jest Babylónu, Persie, Řecka a Říma, a všech králů, kteří v nich vládli, od Nimroda, syna Kúšova, jenž byl prvním králem Babylónu, až po dobu našeho pána císaře Rudolfa, necht' je povýšen jeho majestát, a zapsat mnoho událostí, které se staly v jejich dnech. Abych však oddělil svaté od všedního, věnuji jim v této knize zvláštní díl, takže věci Boha živého nebudou smíšeny se záležitostmi suché trávy. A užitek z oněch vyprávění i své ospravedlnění za to, že jsem je převzal, uvedu ve druhém dílu této knihy s pomocí mé Skály, Štítu Davidova. (I, 3a)

Avšak od začátku pozoruji, že mnozí proti mně pozvedají hlas, říkajíce: „Co je to za člověka, že se považuje za většího a významnějšího než my, a co ho pudí psát knihy jako jeho mistři, největší a nejvzácnější učitelé na zemi?“ Já jsem se ale osmělil sepsat tuto knihu proto, že z ní nevychází ani nečisté, ani čisté, ani zákaz, ani dovození, a Bůh Nejvyšší ví, že jsem neměl v úmyslu vyvyšovat se a chvástat se jí, neboť i děti z rabínské školy by mohly takovou knihu přepsat a sestavit. Nenapsal jsem ji

totiž pro veliké učence, naplněné Tórou jako granátové jablko zrny, nýbrž pro lidi obyčejné a neučené, nejmenší a nejmladší ze žáků, jako jsem dnes já a mně rovní. (I, 3a–b)

Ovšem od začátku pozorují, že se proti mně mnozí staví a špatně o mně smýšlejí i mluví proto, že jsem pro obsah tohoto druhého dílu použil leccého z vyprávění nežidovských spisovatelů, jako zprávy o válečných událostech a jiné noviny; vždyť to považují za horší než zabývat se světskými dokumenty a zastávají názor, že by se mělo zakázat jejich čtení o šabat. Nebudu však přehánět a dál se ospravedlňovat, neboť jako můj štít a pavéza mohou stát mnozí z velikých mužů Izraele, jako všichni filosofové, kteří již dříve četli knihy Aristotela a jiných vážených, ctihodných filosofů, z nichž si vzali to dobré a správné, jádro snědli a slupku odhodili. (Z předmluvy autora k 2. dílu, II, 2b)

Libuše, kněžna, byla dcerou českého knížete Kroka, uvedeného výše. Byla proslulá tím, že dovedla vyvolávat duše zemřelých, což je magie a kouzelnictví, uměla též dobře hádat z rysů tváře i z tahů na ruce a mnoha lidem předpověděla budoucnost. Slované, kteří přišli do Čech, ji zvolili svou paní a vládkyní a ona spravovala svůj lid rozumem, věděním a moudrostí. Postavila pevný hrad na řece Labi, který nazvala svým jménem Libuše, a to je město později přejmenované na Kolín, vzdálené sedm parasang od Prahy. (II, 51a)

Praha je největší město, hlavní město a metropole celé české země, ačkoli podle naší tradice byla velikým Božím městem již dávno před zničením druhého Chrámu. Na několika místech jsme se o ní už zmínili, přesto věz, že podle názoru kronikářů bylo toto město tehdy divokým místem, zpustošeným mnoha válkami, které v této zemi zuřily. Boregk napsal na s. 5, že ve čtvrtém roce panování císaře Leona kněžna Libuše postavila v Praze hrad Vyšehrad a obnovila město, které tehdy také změnilo své jméno na „Praha“, jak je tomu dodnes. O původu jména Prahy se psalo, že jeden z těch, kdo město stavěli, tesal právě dřevo na práh domu, když k němu přišel nějaký Němec a ptal se, jak se to nové město nazývá. Tesář nerozuměl německému jazyku a domníval se, že se ho cizinec ptá, co dělá ze dřeva, i odpověděl „praga“,

což ve slovanském jazyce znamená „práh“. Proto město nazvali Praha. V oné době se páni a šlechtici z české země domluvili, shodli a prohlásili, že je pro ně hanbou, když jim vládne dívka. Vložili však volbu do rukou kněžny Libuše, aby si zvolila muže podle svého přání, a ona, aby jí i za vlády jejího manžela zůstalo žezlo v ruce, svou velikou moudrostí věci očarovala, takže volba padla na jednoho vesničana, sedláka jménem Přemysl z vesnice Stadice, vzdálené jednu parasangu od města Teplíc. I stala se Libuše jeho ženou. (II, 51a)

Mordechaj Mayzl je jednou ze zdí a jedním ze sloupů školy, přední ze štědrých a otec chudých, který *pečuje o dobro pro svůj lid a je oblíben u mnoha ze svých bratří* (Est 10,3), první, jenž *prodává obilí* (Př 11,26), jehož veliké činy si zaslouží být vypsány. Rozhodl jsem se v závěru této knihy uvést některé z jeho skutků, aby se připomínaly v každém městě, v každém pokolení, v každé rodině, *a památka na ně u našich potomků nezanikla* (Est 9,28), vše dobré a spravedlivé, co vykonal pro nás zde ve svaté obci Praze. Ze svého ma-

Náhrobek Davida Ganse na SŽH v Praze.

jetku vystavěl Vysokou synagogu, svatyni ke slávě a ozdobě; daroval několik svitků Tóry se stříbrným a zlatým náčiním vzácného díla jak naší obci, tak do Polska nebo do svatého města Jeruzaléma; postavil dům pro veřejné lázně a *mikve*; postavil špitál pro nuzné a strádající; dal vydlážit kamením všechna prostranství a ulice Židovského města – to vše za své peníze a na svoje náklady. K tomu ještě vystavěl jako dar velikou synagogu, tak skvělou

a ozdobnou, že se jí krásou nevyrovná žádná synagoga v celé diaspoře, postavenou na dvaceti sloupech z hlazených kamenů. Nyní, kdy uzavírám tuto knihu, končí se i práce a náklady na stavbě, kterou řídí nejlepší a nejzkušenější z řemeslníků, mistři Josef Wahl a Herz Šoref. Počítá se, že na svou stavbu vydal víc než deset tisíc tolarů. Všechny tyto věci jsou obecného rázu, avšak podrobností je tolik, že nelze vypovědět všechno, co pro Boží spravedlnost koná den co den. Upevňuje zákon Tóry a ty, kdo jej studují, podporuje vším potřebným, uctívá učence krásnými dary a dárky, *láme svůj chléb hladovým* (Iz 58,7) a v předvečer svátků dává chudým vykrmeného býka, mouku a tuk i ostatní potřeby. Nejchudším je mocnou oporou a nuzným z našeho města půjčuje na obživu své stříbro; o minulém svátku Chanuka jim půjčil najednou 800 tolarů. Často obléká nahé a oblékl mnoho chudých v našem městě, všechny do šatů jedné barvy. Každý rok provdává dvě panny, na které padne los. A ještě jedno povím na zakončení: Suma, kterou vydal představený velevážený rabi Mordechaj Mayzl za poslední dva roky, a to na stavbu výše zmíněné synagogy, na všechny pomoci a půjčky, které poslal chudým ze svaté obce Poznaně, i ty, které poskytl chudým z našeho města, spolu s částkami na věna dcerám jeho bratří, dosahuje více než dvaceti tisíc tolarů. (I, 65a–b)

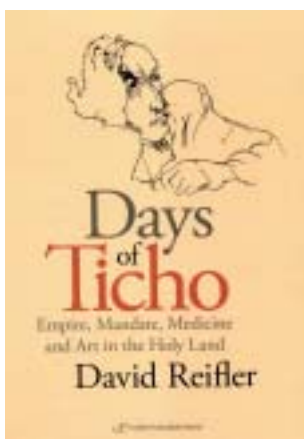
Císař Rudolf, necht' je povýšen jeho majetát, obnovil ke slávě a nádheře královské hroby v Praze, a proto vyzvedli krále z jejich hrobu. Mezi nimi byli císař Karel IV., který zemřel již roku 5138, 1378 podle křesťanského letopočtu, to znamená, že od jeho smrti uplynulo 212 let, a král Ladislav, který zemřel roku 5218, 1458 podle křesťanského letopočtu, to znamená před 132 lety; a těla těchto dvou jmenovaných králů byla dosud zachovaná a úplná a nic z nich nescházelo. Mnoho pánů se jich dotklo a vzalo jejich ruce do svých a viděly je sta a tisíce lidí. Také velevážený gaon rabi Chajim Kohen a představený obce vznešený pán Juda Katz a jeho bratřec, židovský soudce Avraham Katz, dosvědčili, že to viděli na vlastní oči, a to ve středu 4. elulu roku 5349, 1589 podle křesťanského letopočtu. (II, 115b)

David Gans: Ratolest Davidova. Vyšlo nakladatelství Academia v roce 2016, z hebrejštiny přeložila Jiřina Šedinová, 692 stran, doporučená cena 650 Kč.

ZA ČASŮ TICHÁ

Kniha Davida Reiflera o významném lékaři a jeho době

Malířka Anna Tichová a její manžel, oční lékař Albert Ticho, patří k nejzajímavějším jeruzalémským osobnostem původem z Moravy a v *Rch* jsme o nich již několikrát psali. Jejich osud zaujal nedávno i amerického oftalmologa a chirurga Davida Reiflera (z Lékařské fakulty na Michiganské státní univerzitě), který se pustil do detailního zmapování života a práce svého „kolegy“ Alberta Ticha. Prvotní cíl – prozkoumat podíl tohoto lékaře na zlepšování stavu zdravotní péče v Jeruzalémě – přerostl v knihu nazvanou *Days*

of Ticho, která na pozadí historických událostí a souvislostí podrobně a čtivě mapuje osudy předních osobností židovské komunity v osmanské a britské Palestině od roku 1912 až do založení Státu Izrael v roce 1948.

STARÉ „TICHÉ“ ČASY

Jak autor uvádí v předmluvě, hebrejský přepis jména Ticho značí hovorový pojem pro „staré časy“, a tak hebrejský název knihy, jenž by zněl *Jemej Ticho*, je vlastně slovní hříčka, vystihující podstatu knihy. Mohli bychom ještě dodat, že v tomto případě obvyklé „staré zlaté časy“ tak úplně neplatí. Ačkoli Tichovi zažili v Palestině dobu profesionálních úspěchů a patřili k nejvýraznějším a nejobětavějším z tamější intelektuální a umělecké společnosti (a mezi jejich přáteli byla i řada arabských osobností), zažili tu i všechny komplikace a těžkosti, které život v této oblasti přinášel a dosud přináší (a jež dr. Ticho málem zaplatil životem), a nakonec se dozvěděli o smrti velké části svých rodin během šoa.

Kniha má dvacet kapitol sledujících chronologicky Tichův život od dětství až po úmrtí v roce 1960. Židovská perspektiva je vždy zasazena do dobových souvislostí obecných dějin a důležitou součástí knihy je i rozsáhlý poznámkový aparát a dodatky, týkající se Tichových lékařských studií a péče o pacienty s trachomem v Palestině.

Albert (Avraham) Ticho (1883–1960) pocházel z početné německy mluvící židovské boskovické rodiny Ignatze a Laury Tichových. Měl dvanáct sourozenců (deset bratrů a dvě sestry), naro-

zených v rozmezí let 1873–1897, z nichž všichni byli ve svých oborech úspěšní – ať už jako lékaři, právníci či obchodníci s textilem. Tichovi tedy představovali typickou židovskou rodinu, jejíž potomci plně využili možnosti židovské emancipace a občanských svobod ve druhé polovině 19. století. Autor mapuje Boskovice Albertova dětství včetně topografie jeho rodného, dnes již neexistujícího domu. (V Boskovicích však dosud stojí rodný dům Albertova otce Ignáce (ulice U templu 56) a rodina Tichových je tu připomenuta i ve stálé expozici o zdejší historii židovské obce, umístěné v synagoze).

Po studiu na židovské základní sekulární škole s německým vyučovacím jazykem (Normalschule) nastoupil Albert roku 1894 na gymnázium v tehdejší „moravském Manchesteru“ Brně a o dva roky později pak v boskovické Löw-Beerově modlitebně oslavil bar-micva. Nedlouho předtím vydal vídeňský novinář Theodor Herzl brožuru *Židovský stát*. Albertův otec sice s Herzlovým pojetím politického sionismu nesouhlasil, považoval ho za příliš „sekulární“, nicméně mladý Albert a jeho bratři vydání díla jistě zaznamenali stejně jako protižidovské demonstrace v Praze roku 1897 a proces s Leopoldem Hilsnerem.

VÍDEŇ – PRAHA – JERUZALÉM

Po maturitě začal Ticho studovat na Vídeňské univerzitě medicínu. K jeho profesorem patřil i profesor Ernst Fuchs, respektovaný odborník na oční infekce, jenž při univerzitě založil speciální kliniku pro léčbu trachomu. Během školního roku 1905/06, který medik strávil na pražské německé Karlo-Ferdinandově univerzitě, studoval u neméně významného oftalmologa profesora Wilhelma Czermarka.

Když se jeho pobyt ve Vídni chýlil ke konci, mladý lékař zjistil, že jako Žid (odmítající konverzi či alespoň oficiální změnu prvního jména Avraham, jež dostal po dědečkovi, na Albert, jak mu lidé obecně říkali) nenajde na univerzitě či v nemocnici práci jen tak snadno. Nakonec mu prý jeden kolega doporučil, aby „se na ty antisemity vykašlal“ a ucházel se o místo v Jeruzalémě, kde právě hledají vedoucího oční kliniky. Albert Ticho ho poslechl a v žádosti o místo uspěl. Před odjezdem se ještě ve Vídni stihl zasnoubit – se svou příomou sestřenicí, dcerou Albertova strýce, tehdy sedmnáctiletou Annou, talentovanou malířkou. Svatba se pak konala v Jeruzalémě a do Svaté země s nimi odjela i Annina matka a její velká opora Berta.

VÁLKA S TRACHOMEM

Když Albert Ticho odjížděl do Palestiny, nebyl dle autora knihy vyloženým sionistou. Jeho rozhodnutí svědčí spíše o odvaze a jisté dobrodružnosti, ale také o vnitřní poctivosti a věrnosti rodinným kořenům. Chtěl léčit, ale nechtěl – ani naoko – přestat být Židem. Určitý odstup k bojovnému sionismu si udržel po celý život. Nikdy netrval na jednom jediném výkladu událostí, pokud ten odlišný nebyl vyložen v rozporu s pravdou, a ačkoli ve 40. letech podporoval nově vzniklou stranu Ichud, pokládal se za apolitického člověka. V počátcích svého působení v Jeruzalémě patřil k pouhým 32 židovským lékařům v Palestině a byl vůbec jediným židovským oftalmologem ve městě, ale nikdy netřídil své pacienty podle národnosti či vyznání a léčil Židy stejně jako Araby, včetně čelných představitelů země v oblasti.

Brzy po příjezdu se v nemocnici Lema'an Zion (umístěné poblíž čtvrti Mea šearim) pustil spolu se svými spolupracovníky a ošetřovatelkami (k nimž patřila načas i jeho žena Anna a později dvě americké zdravotní sestry vyslané americkou organizací Dcery Sionu) do boje s trachomem, infekční chorobou vyskytující se hlavně v nehygienickém prostředí. Pokud se nemoc neléčila, vedla v době, která ještě neznala antibiotika, k porušení rohovky a oslepnutí. Dr. Ticho kromě léčby pomocí kapek, mastí i chirurgických zákroků usiloval hlavně o prevenci. Činil tak plošnými a vysoce účinnými prohlídkami v jeruzalémských školách a snažil se zachytit nemoc v počátečním stadiu. Jeho ruka-

ma a poté rukama jím vyškolených ošetřovatelek prošly tisíce dětí, z nichž některé doslova „odchytil“ na ulici. Vlastních dětí se manželé Tichovi bohužel nedočkali.

PRVNÍ LÉKAŘSKÁ KONFERENCE

V březnu 1914 uspořádali dr. Ticho a jeho kolegové první lékařskou konferenci zabývající se trachomem v osmanské Palestině. Byla vedena v hebrejském a německém jazyce a došlo i na praktické ukázky mikroskopické identifikace bakterie. Na závěr třídní konferencí se konal banket v hotelu Amursky u Jaffské brány. Dle dobového zpravodajství byla „nálada výtečná. Účastníci pozvedli sklenky na úspěch války proti trachomu a na židovské vědecké objevy.“

Konference však byla jedním z posledních šťastných okamžiků té doby, neboť za několik měsíců byla situace v osmanské Palestině zcela jiná. Vypukla první světová válka, Turecko vstoupilo do boje po boku Německa a Rakouska-Uherska a pustilo se do boje s Angličany a Francouzi o Suez. Z Palestiny byli vykázáni „nežádoucí cizinci“, tj. Angličané, Francouzi či Američané, většinou Židé, kteří byli brutálním způsobem deportováni do Egypta. Bylo přerušeno poštovní a bankovní spojení s těmito zeměmi a po místních Židech začaly osmanské úřady vyžadovat přijetí „osmanského občanství“ a vstup do turecké armády. Palestinská komunita trpěla brzy hladem a nedostatkem léků a dalších životně důležitých věcí. V této době se osvědčila pomoc amerických židovských institucí, které posílaly do země potraviny, rozdávané pak potřebným bez ohledu na národnosti či vyznání.

ROK KOBYLEK

Kromě válečných strážní dopadla na Palestinu na jaře roku 1915 další „morová rána“ – nálet kobylek. Autor jej líčí s téměř biblickým rozmachem: „První kobylky byly na jeruzalémském nebi spatřeny 1. března 1915. Po několik dní se obloha vždy náhle zatměla a poté se spustila průtrž tmavých hmyzích výměšků, které prudce a hustě dopadaly na bílé šterkové cesty ve městě. Černá mračna občas vylétla vysoko nad zem, jindy letěla celkem nízko. Tou dobou též přelétávala nad Jeruzalémem hejna migrujících čápů, kteří sice kobylky zdatně požírali, ale na to, aby zadrželi pohromu, jich

bylo málo. (...) Ceny mouky vylétly na patnáct dolarů za pytel a za pytel brambor se platilo šestkrát víc, než byla obvyklá cena, a tak přes veškeré úsilí místní komunity i pomoc ze zahraničí se ve městě začala objevovat úmrtí způsobená vyhladověním.“

Dr. Ticho jako občan spřáteleného mocnářství sice mohl pokračovat v práci, ale i on podléhal výkyvům nálad tureckých vládců a několikrát mu jako Židovi hrozila deportace či uvěznění. Nakonec musel ze země odjet i on: s Annou odcestoval do Damašku a do Jeruzaléma se vrátili až poté, co ho dobyla Allenbyho armáda a z osmanského území se stala Palestina pod britským mandátem.

NÁSILNOSTI

Dr. Ticho poté pracoval jako vedoucí očního oddělení v nemocnici Hadassah a stal se též prezidentem jeruzalémské Lékařské společnosti. Po odchodu z nemocnice se pak plně věnoval soukromé praxi. Roku 1924 si s Annou zakoupili dům se zahradou v ulici Proroků, jež rekonstruovali a poté v přízemí přijímali pacienty a v patře bydleli. Tento „Ticho House“ se stal legendou a jeho příjemné prostředí i vystavené Anniny obrazy a Albertova sbírka chanukových svícňů dodnes lákají návštěvníky.

Jako lékaře a člověka, který svou prací demonstroval možnosti pokojného židovsko-arabského soužití, ho vlna arabského protizidovského násilí v Jeruzalémě, Hebronu, Safedu a dalších místech, jež naplno vypukla v srpnu 1929 (a jejíž první náznaky i kulminaci autor podrobně líčí), nesmírně roztrpčila. Znechutil ho i přístup britských úřadů, které nedokázaly násilí předejít a po masakrech (jimž padlo za obětí 133 Židů a dalších několik stovek bylo zraněno) dokonce přistoupily na arabské výmluvy a snažily zakrýt stopy násilí. To vyvolalo otevřený protestní dopis členů lékařské komise, jenž nese i Tichův podpis. Úsilí o zveřejnění pravdivých informací o průběhu krvavých nepokojů měla pro dr. Ticha i téměř fatální dohru. V listopadu 1929 se stal obětí atentátu a to způsobem, který zní tak aktuálně, až mrazí: při cestě na kliniku, když vystupoval z bryčky, mu útočník vrazil nůž do zad. Ticho přežil, ale dlouho zůstal v kritickém stavu. Vrchní jeruzalémský rabín vyzval k modlitbám za jeho uzdravení a za informace o útočnickovi byla vypsána odměna 200 liber. Ač bylo několik podezřelých (mj. i lékařův arab-

ský pacient), za pokus o vraždu nakonec nebyl pro nedostatek důkazů nikdo odsouzen.

Roku 1930 podnikli manželé Tichovi cestu do Evropy, navštívili rodinu ve Vidni a zajeli i do Paříže, kde Anna navázala zajímavé kontakty s galeriemi. První výstavu akvarelů a černobílých kreseb zachycujících krajinu kolem Jeruzaléma, jimiž se proslavila, však uspořádala doma v jeruzalémském domě. Dr. Ticho pracoval téměř až do své smrti v říjnu 1960, Anna (jejíž práci je v knize věnováno méně prostoru) ho přežila o dvacet let, krátce před smrtí získala Izraelskou cenu za malířství.

DETAILNÍ POPIS

Knihu *Za časů Ticha* určitě nadšeně uvítají fajnšmekři specializovaní na život jišuvu, ale kniha není zdaleka určena jen pro ně. Snad každého musí zaujmout a potěšit detailní popis tehdejších jeruzalémských ulic a domů, konzulátů, nemocnic, škol, sirotčinců, synagog, mešit a kostelů, učilišť pro lékařský personál, sionistických organizací a vznikajících institucí (včetně Hebrejské univerzity, nemocnice Hadassah či umělecké akademie Becealel), dopravního a poštovního systému. Autor nastiňuje i činnost desítek osobností jišuvu a jejich vzájemných lidských, profesních, náboženských, národnostních a ideologických vztahů, které se na malém prostoru a v osudových chvílích odehrávaly velmi intenzivně.

Před prací dr. D. Reiflera, jež zahrnovala výzkumy v archivech a muzeích v New Yorku, Vidni, Tel Avivu a Jeruzalémě, studium téměř dvou set tematických publikací a tiskovin (uvedených v bohaté bibliografii) i setkání s potomky rozsáhlé rodiny Tichových (hlavně Charlesem Tichem, autorem knihy *From Generation to Generation*) lze jen smeknout. Jeho vyprávění sice místy zabíhá do neuvěřitelných detailů, ale činí to tak věcným a logickým způsobem, jako by anatom ukazoval studentům jednotlivé součásti organismu, z nichž každá je svým způsobem pro pochopení dějin blízkovýchodního regionu důležitá.

Knihou *Days of Ticho. Empire, Mandate, Medicine and Art in the Holy Land* má 474 stran a obrazovou přílohu. Roku 2015 ji vydalo jeruzalémské nakladatelství Gefen Publishing House a doufejme, že vyjde i česky.

ALICE MARXOVÁ

LÁSKA VE VÝSLUŽBĚ

Ukázka z románu Ljudmily Ulické Zelený stan

Afanasij Michajlovič jednou za měsíc vstal v pět ráno, a ne v sedm jako obvykle, mimořádně pečlivě se oholil a oblékl si čisté prádlo. Snědl chleba s čajem, přes starou vojenskou blůzu si natáhl kabát z pevného sukna a na hlavu ušanku. V civilu se cítil jako korunovaná hlava na maškarním bále. A skutečně ho nikdo nepoznal, ani hlídač ve vrátnici u východu z chatové osady ho nezdravil.

Včera nasněžilo a všude bylo čisto a svěže jako po generálním úklidu. Afanasij Michajlovič došel na autobusovou zastávku. Ze zasněženého jízdniho řádu se nedalo vyčíst, kdy jede další autobus, a tak si stoupl pod stříšku. Na autobus čekaly dvě ženy – zdravotní sestra, která ho nepoznala, tu druhou neznal on. Ale zjevně i ona byla místní, z vesnice. Otočil se a zadíval se na druhou stranu.

Jel na tajnou schůzku k milované přítelkyni Sofočce, aby si popovídal, zanaříkal, vylil duši, nebo co to měl, vždyť cosi musí mít i generálové, aby si od ní vyposlechl, proč se tak souží.

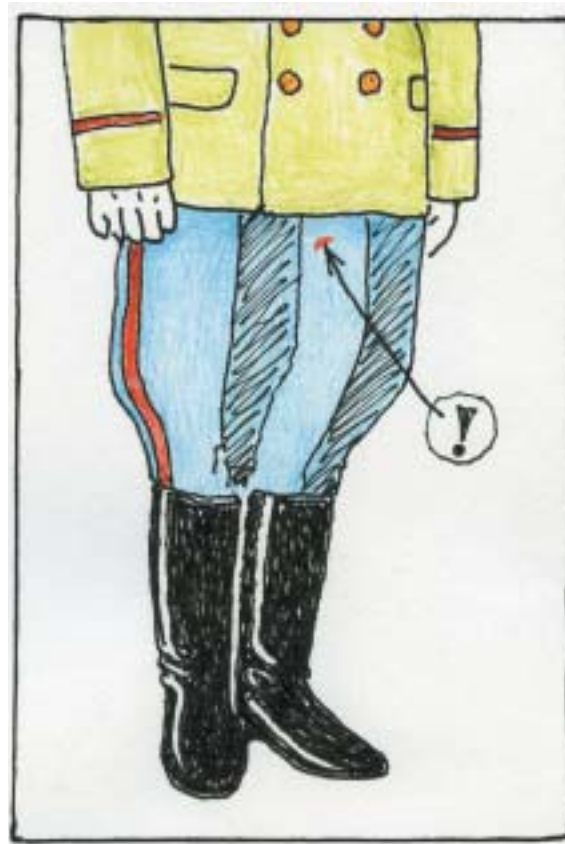
Měla dar hovořit jeho jménem. Ode dne, co k němu v šestatřicátém roce nastoupila jako sekretářka. Pracoval na Lidovém komisariátu obrany jako ženijní odborník a ona byla schopná vyjádřit všechno, pro co on nedokázal nalézt správná slova.

Ani jednou se nespletla. Nikdy. Říkala přesně to, co bylo třeba. Co nebylo třeba, to neříkala. Tak to bylo až do devětačtyřicátého roku, s výjimkou války. Po válce, když Afanasije Michajloviče jmenovali náčelníkem ženijního učiliště, vyhledal svou bývalou sekretářku a ta byla zase s ním jako Áron s Mojžíšem. Generál zamumlal cosi nesrozumitelného a podřízení hned běželi za Sofočkou, aby jim to vysvětlila.

Měla dobré vychování, byla taktní. Vychování získala na gymnáziu, kam chodila do patnácti let, potom revoluce gymnázia smetla.

A taktní byla od přírody. Od přírody byla také nesmírně krásná. Hlavu s hustým obočím a velkýma očima mírně zakláněla, protože těžký cop

zapletený do jednoduchého drdolu ji táhl dozadu. Až do devětačtyřicátého. Pak si cop ustříhla. A přestože Sofočka nebyla vysoká, kvůli impozantnímu poprsí, schovanému pod volnými modrými či zelenými šaty, baculatým rukám s dlouhými rudými nehty a širo-

kým zaobleným pohybům budila dojem veliké ženy. A ještě jak veliké – nejen kvůli znamenitým fyzickým přednostem, ale kvůli celému svému charakteru. Přezdívali jí Kráva. A opravdu se krávě podobala. Krávě Evropě. Generál o tom však nevěděl. Ale že je bohyně, to věděl. A uctíval ji. Nikdy ho nenapadla malicherná myšlenka, že podvádí manželku. Manželka byla jedno a Sofočka něco jiného. Docela jiného. A kdyby se v životě Afanasije Michajloviče neobjevila, ani by nepoznal, co je to rozkoš lásky, co je to žena a jaké hluboké zapomnění poskytuje muži zničenému životem ženisty.

Za celé roky, co u něj pracovala, až do devětačtyřicátého, ho jen jedinkrát, těsně před koncem, uvedla do trapné

situace. Klekla si před ním, zabořila tvář do jeho gabardénových rajtek a na choulostivém místě zanechala stopu své rudé rtěnky. Ale co mohl dělat? Řekl ne, o svém bratrovi nemluv.

Jaképak přímluvy za bratra, pomyslel si tenkrát, zachránit tak aspoň tebe. Ale nepovedlo se.

Generála předvolali na politickou správu a oznámili mu, že sekretářka musí pryč.

On jako vždy blekotal, že prý je to potřebný, cenný kádr. A proti němu mladý kapitán, blondýn se zbytky konopných vlásků, oči těsně vedle sebe jako bělavá osmička, modré nárameníky... Nepodívali se, že prošel frontu, že je zasloužilý generál, aspoň tolik úcty mohli mít a přidělit mu plukovníka...

„Kryjete milenku,“ povídá. „Vy víte, že já vím, že vy víte...“

„Dělejte, jak myslíte,“ rezignoval Afanasij Michajlovič po hodině rozhovoru, „máte vlastní úřad, já jsem tu přes cesty, mosty, přístupové koleje.“

Blondýn se nepřivěti- vě usmál, přikývl. Souhlas s jejím propuštěním mu však nestačil.

Smlouvání pokračovalo. Byl to téměř pracovní rozhovor, ale kapitán na generála tlačil a tlačil, věděl všechno o úředních záležitostech i tajných schůzkách. Dělal jen nepřímé narážky, na rovinu neřekl nic, a pak najednou bác ho! A do Dajeovoy uličky k ní náhodou nechodíte? A se Sofoččinou sestrou Annou Markovnou se snad neznáte? Je to profesorka, ne? A co jejího bratra Josifa Markoviče, herce ze Státního židovského divadla, toho vůbec neznáte?

Zjevně jim nejde jen o Sofočku, docvaklo Afanasiji Michajloviči. Celý se zpotil.

Rozejdeme se? Rozešli se – stačil jediný podpis. Druhý den mu poslali novou sekretářku a Sofočka přestala

existovat. Neexistovala víc než čtyři roky. Začátkem čtyřiapadesátého roku se vrátila z Karagandy. Uběhl rok, než se znovu potkali. A kde se potkali! Bylo to až komické! Na trhu v Nachabinu, brzy ráno, v červnu. Afanasij Michajlovič nakupoval ředkvičky a mrkev. V neděli čekali hosty, Antonína Naumovna měla spoustu práce, zapomněla poslat služebnou na trh. Afanasij Michajlovič se nabídl sám, chtěl v neděli pryč z domu, aby utekl před kuchyňským zmatkem. Odjel vlastní pobědou, bez řidiče.

Sofička ho poznala jako první a vyhnula se mu. Cop už neměla, už nebyla tak kyprá, tvář si zakrývala rukou, tu měla stále stejnou, velkou, s dolíčkem pod každým prstem. Jen nehty neměla nalakované rudě, ale světle růžově. A on tu ruku poznal. Dlouhé roky ho tou rukou hladila po plešaté hlavě a lehce jedním takovým pohybem snímala rozčilení a neklid. Vydal se za ní, dohonil ji: „Sofie Markovno!“

„Afanasiji!“ řekla a přikryla si ústa. „Pane bože!“ Z běloskvoucích zoubků zbyl jen každý druhý. „Propustili tě?“

„Před jedenácti měsíci, loni v červenci.“

„Proč ses neozvala?“ Nemohl ji oslovit jménem, ani jménem a jménem po otci.

Mávla svou krásnou rukou a vydala se dál po cestě, pryč od něj. Dohonil ji, chytil ji za rameno. Zastavila se a rozplakala. Sundal si civilní slaměný klobouk a taky se dal do pláče. Nebyla jako dřív, byla úplně jiná, ale za chvíli splynuly v jednu – ta majestátní krasavice a ta dnešní, pohublá, ošklivá, ale i tak nejlepší ze všech na světě.

Bydlela nedaleko, na chatě u sestry Anny Markovny. Nechal auto u trhu a šel ji doprovodit. Šli mlčky, beze slov – oběma se svíralo hrdlo. Přemýšlel o jediném: ví o tom podpisu? Zastavila se, aniž by došli na místo:

„Tady se rozloučíme. Nechci, aby tě viděli. A ani ty to nemáš zapotřebí. Víš, mého bratra zastřelili.“

Ví to, pomyslel si. Srdce měl až v žaludku, bylo mu na zvracení. Ale co ví? Možná si myslí, že jsem udal jejího bratra?

Sofa ho s Josifem seznámila, byl to veselý mladík, pracoval v divadle u Mi-

choelse a taky psal hebrejsky nějaké báchorky. Viděli se asi dvakrát. Ale Afanasij Michajlovič se podepsal jen jednou. A s bratrem to nijak nesouviselo.

„Bydlíš pořád v Dajejově uličce?“

„U sestry. Pokoj mi vzali. Bydlí tam domovník,“ prohodila lhostejně a on si vzpomněl na její pokoj provoněný parfémem Rudá Moskva, na hromadu polštářů, sbírku lahviček a koček – porcelánových, skleněných, kamenných. „Slíbili mi, že domovníka vystěhují a pokoj mi vrátí.“

Pokoj jí opravdu záhy vrátili. Afanasij Michajlovič jí občas zavolal z budky na staré, ještě předválečné číslo, chtěl ji navštívit. Sofie Markovna dlouho odmítala:

„Raději ne, nechci, nemůžu.“

A jednou řekla: „Přijď.“

A on šel opět po zadním schodišti, protože Sofiin pokoj byl obrácený do dvora. Ani předtím nechodil hlavním vchodem, kde byly velké dveře, ověšené sedmi zvonky, i předtím jí klepal na stěnu a ona odklopila velký hák a zaplnila sebou a svým sladkým parfémem celou tmou zadní chodby a vedla ho za ruku do svého hnízdečka, do svých polštářů, peřin a on se schovával do tepla jejího nádherného poddajného těla.

A veškerá někdejší blízkost se vrátila, dokonce ještě silnější – protože to bylo navždy ztracené a nyní nečekaně nalezené.

Začal druhý díl dlouhého filmu o velké lásce. Po pravdě řečeno se změnilo jen jedno – o práci nepadlo ani slovo. Sofie Markovna byla jako vždy velmi taktičtí. Na nic se ani neptala. O svých špatných časech nevyprávěla. Mluvili o tom, o čem začal on. Nejčastěji o domácích záležitostech, o rodině. A stále o Oleňce, o dceři. Sofie Markovna Oleňku znala od narození, ale jen na dálku. Jen z fotografií. Jednou, krátce před tím neštěstím, ještě v devětačtyřicátém, se rozhodl, že Sofii Markovně Oleňku ukáže – koupil tři lístky do divadla, na dětský balet Doktor Bolíto. Dva lístky do první řady dal Olje s kamarádkou, třetí na sousední místo přinesl Sofičce. Dívky seděly vedle Sofie Markovny, ona se dívala na ně a ony na jeviště.

Fotografie malé holčičky od té doby visely na zdi. A tak to šlo dál – Sofič-

ka se velice zajímala o Oleňku. Afanasij Michajlovič by toho o své dceři snad ani tolik nevěděl, kdyby o ní ne sbíral informace pro Sofii: jakou dostala známku z diktátu, v jakém muzeu byla minulou neděli.

Roky plynuly a Sofička se dozvěděla, že Olju přijali na univerzitu i že se brzy vdala. Nepovedené Oljino manželství neschvalovala od samotného začátku. Říkala: Ne, naše Oleňka ho intelektuálně převyšuje, najde si někoho zajímavějšího, pamatuj na má slova. Ukázalo se, že měla pravdu. Ve všem měla pravdu. A když začaly Oljiny nepřijemnosti, Sofie Markovna mu správně poradila: Fešo, jdi do důchodu.

Sám by se nikdy neodhodlal, ale odešel a zachránil si zdraví. A po odchodu do důchodu se život změnil vlastně k lepšímu. Rozhodně k lepšímu.

Svou každoměsíční návštěvu Afanasij Michajlovič Sofičce dopředu nehlásil. Neměli to ve zvyku. Čekala ho vždy, do dvanácté z domu neodcházel. V ledničce pro něj měla zmražené mleté maso do palačinek. Rychle zadělala těsto, honem osmažila palačinky tenké jako papír, stočila do trubiček dvě s masem a jednu se sladkým tvarohem. K masovým podávala vodku na mateřidouce, k tvarohové čaj. Všechno, co vařila, bylo trochu nasládlé – maso i ryby. Ale ta nasládlost jako by nebyla od cukru, byla její vlastní, sladká byla i vůně jejího těla, oblečení, posteje.

Dvacátého března jel generál za přítelkyni naposledy, což netušil. Věděl jen, že od jeho poslední návštěvy neuplynul ani měsíc, jen dva týdny a kousek, ale najednou ho přepadl smutek, a tak vyrazil předčasně. Autobus neměl zpoždění, vlak přijel načas. Na Řižské nádraží dorazil podle jízdního řádu, v devět padesát. Za městem vládlo ticho, ale na náměstí vířila vánice. Zatímco kupoval květiny, mimózu, vánice utichla, vykuklo sluníčko. Nastoupil do trolejbusu. Časově to všechno sedělo, ale Afanasij Michajlovič kdoví proč zneklidněl. A co když nebude doma? Možné je všechno – třeba šla k doktorovi nebo na nákup. Nahmatal klíč v kapse. Sofička mu už dávno dala klíč od pokoje, pro každý případ. Což nemělo valný smysl, neboť klíč od vstup-

ních dveří neměl. Stejně by se bez ní do bytu nedostal, protože zadní vchod byl vždy zavřený na velký hák.

Když se blížil k domu, zase začalo foukat. Afanasij Michajlovič si všiml, že u domu je spousta lidí, stál tam autobus, několik osobních automobilů. To však byl cizí život, jeho se netýkal. Vylezl nahoru po zadním schodišti, zaklepal na zeď a čekal přede dveřmi, že se hák každou chvíli uvolní. Čekal dost dlouho. Nikdo neotevřel. Znova zaklepal. Měl dát vědět předem, měl snad zavolat. Ale nikdy si nevolali. Sofie Markovna od jisté chvíle přestala telefonu důvěřovat.

Půjdu hlavním vchodem, rozhodl se Afanasij Michajlovič a sešel na dvůr.

Autobus manévroval u domu, couval co nejbliž k hlavnímu vchodu. Lidé s květinami odskočili stranou.

Pohřební vůz, lhotejně konstatoval Afanasij Michajlovič.

A vzápětí ho zamrazilo: koho tu pohřbívají?

A vmžiku pochopil, že ji, Sofii Markovnu.

Podíval se na okno, které bylo dál od vchodu – v tu chvíli se rozlétlo, jako potvrzení jeho dohadů. Hlavní vchod byl dokořán a vynášeli z něj velikou strohou rakev. Nevynášeli ji, jak se sluší, nohama dopředu, ale hlavou. A hlava, která ležela vysoko na polštáři, byla její – krásná hlava, bleďožlutá tvář, rudě namalované rty. A do nosu ho udeřila sladká vůně.

Generál se zapotácel a pomalu klesal k zemi. Nenechali ho spadnout, kdosi ho chytil. Pod nos mu strčili čpavek, probral se. Ženská tvář, kterou před sebou uviděl, mu byla nějaká povědomá. Stejný typ jako Sofie Markovna – velká hlava, velké hnědé oči, mužská ramena. Jistě, byla to její sestra Anna Markovna, Aněčka.

„Vy, vy!“ řekla mu velmi tiše, ale rozzlobeně. „Co tady děláte? Jak se opovažujete? Vypadněte!“

A tak šel pryč. Neviděl, jak rakev vyrobenou na objednávku, protože pro tak tlusté lidi hotové neměli, s námahou vmáčkli do dokořán otevřených zadních dveří pohřebního vozu, jak nasadalo do autobusu početné židovské příbuzenstvo. Neviděl ani dvě své bývalé spolupracovnice, s nimiž Sofie Markovna udržovala styky po návratu z Karagandy.

Poznaly ho, vyměnily si pohledy. Ještě dlouho budou probírat jeho, Sofičku, vymýšlet různé dohady. A nakonec dojdou k názoru, že Sofička je vodila za nos, když jim vyprávěla o vysokém tlaku, o stáří a samotě, ale ve skutečnosti se stýkala se svou láskou ve výslužbě. Zamyslely se, spočítaly si to. Vyšlo jim, že od pětáctého roku to bylo dvaatřicet let, pokud nebudeme počítat nucené přestávky.

Generál s mimózami v promodralé ruce šel na trolejbus. Takže Sofička všechno věděla. A odpustila mu.

* * *

Román *Zelený stan* je už třetí knihou LJUDMILY ULICKÉ, která vychází česky. Autorka, narozená v roce 1943 v baškir-

Ilustrace Jiří Stach.

ském městečku Davlekanovo, kam byla její rodina za války evakuována a odkud se na konci téhož roku vrátila do Moskvy, patří v dnešním Rusku k nejčtenějším autorům a většina z jejich děl vychází také v překladech do mnoha jazyků.

Ulická pochází z židovské rodiny. Oba dědečkové – Jakov Ulickij i Boris Ginzburg – prošli stalinskými lágry a vyhnanstvím. Vystudovala na biologické fakultě moskevské univerzity genetiku, které se několik let věnovala, v roce 1979 nastoupila do Komorního židovského hudebního divadla jako dramaturgyně, psala divadelní hry i scénáře.

Na konci 80. let se Ljudmila Ulická začala věnovat próze. Její první knižně publikované texty, soubor devíti povídek s názvem *Soněčka* (1992, česky 2004), zaznamenaly velký ohlas v Rusku i v zahraničí. Ve Francii byla této

knize udělena Prix Médicis za nejlepší překladovou knihu roku 1996. Povídky zachycují osudy a úděl lidí, žijících ve 30. letech minulého století v SSSR. Následovaly romány *Médea a její děti* (1996), jejímž hlavním tématem je deportace menšin z Krymu na konci druhé světové války, *Daniel Stein, překladatel*, pojednávající mimo jiné o postavení pokřtěného Žida v právě vzniklém Státu Izrael, a další knihy. Autorka jich publikovala do současné doby už téměř dvě desítky.

V *Zeleném stanu*, který český čtenář právě dostává do rukou, najdeme mnohá z témat, jimž se Ulická v již publikovaných prózách věnovala: lágry, deportace, samizdat, role knih a spisovatelů v zemi, kde literatura tradičně doplňuje svobodu a spravedlnost i osudy lidí, kteří nechtějí nebo nejsou schopni akceptovat jednotvárný a nedůstojný život, který jim režim předepisuje. Tato témata (a mnohá další) se v *Zeleném stanu* prolínají a spojují v kontrapunktu, který vytváří celek, jímž je silná výpověď o časech ohraničených úmrtím dvou Josifů: diktátora Josifa Stalina v roce 1953 a básníka a disidenta Josifa Brodského v americkém exilu roku 1996. Můžeme se z ní o Rusku druhé poloviny 20. století dozvědět mnohé, co

je dobré si uvědomit a znovu připomenout.

Je také zajímavé porovnat, jak zhruba o stejném období a zdánlivě ze stejných pozic pojednává Josef Škvorecký v *Inženýru lidských duší* a jak *Zelený stan* Ljudmily Ulické. Oba texty mají mnoho společného, ale brzy zjistíme, že formálně i co do přístupu k hlavnímu tématu, kterým je život v totalitním systému, se prakticky stále, někdy takřka neznametelně, jindy i podstatně odlišují. Takové srovnání může sloužit mimo jiné i jako příspěvek do diskuse, jak dalece patří nebo nepatří dějiště obou románů a jejich historie v druhé polovině 20. století pod pojem východní Evropa. *jd*

Ljudmila Ulická: *Zelený stan*. Přeložila Alena Machoninová, vydalo nakladatelství Paseka 2016. Pevná vazba, 496 stran. Doporučená cena 449 Kč.

ZEMŘEL MILOŠ HÁJEK

Odešel jeden ze Spravedlivých mezi národy

Dne 21. března 1945 stanul čtyřiaadvaceti-letý Miloš Hájek před nacistickým zvláštním soudem – „Sondergericht“ se konal v Praze, v budově Strakovy akademie, a za odboj, jehož součástí byla i záchrana několika Židů, soud vynesl nad Hájkem nejtvrdší rozsudek, trest smrti. Miloš Hájek shodou šťastných okolností tehdy přežil: po válce se stal historikem, zapáleným a zaslepeným komunistou, po sovětské okupaci disidentem, a poté jedním z mluvčích Charty 77. Roku 1995 mu bylo uděleno ocenění Spravedlivý mezi národy. Zemřel letos 25. února v Praze.

Hájek přišel na svět 12. května 1921

v Dětenicích na Jičínsku, do šesti let bydlel v Libáni, před okupací už žil v Praze. Od mládí ho zajímala politika, a zatímco otec (úředník v cukrovaru) byl národní socialista, syn se „posouval“ víc a víc doleva. Mnichovská dohoda Hájkem otrásla, druhou republiku už nepovažoval za svůj stát, mimo jiné kvůli rostoucímu antisemitismu. K jeho nejbližším přátelům patřil Jiří Heller, syn židovského obchodníka z Libáně: „Maturoval stejně jako já v roce 1940, a protože se po okupaci nemohl uplatnit, přestěhoval se do Prahy k tetě, kde se živil jako soukromý učitel židovských dětí, kterým nový režim zneškodnil jakékoli vzdělávání.“

S Hellerem trávili mnoho času, vedli politické debaty, a když se Hájek rozhodl, že složí státní zkoušku z němčiny, aby mohl učit, požádal přítele, zda by mu nepomohl najít někoho na hodiny konverzace: „A jednoho dne Jirka přivedl Richarda Mayera, stavebního technika z Vídně, který emigroval po anšlusu do protektorátu. Po několika hodinách jsem s ním začal mluvit i o politice a zjistil jsem, že byl členem ilegální komunistické strany v Rakousku. Byl to první živý komunist, se kterým jsem se dostal do úzkého kontaktu,“ řekl Hájek v rozhovoru pro *Post Bellum* v roce 2008. Právě Mayer ho prý „přivedl“ přes hranici mezi sociál-

nědemokratickým a komunistickým smýšlením.

Když Němci napadli SSSR, Miloš Hájek se spolu s několika přáteli rozhodl, že se pokusí zapojit do odboje. Učinil tak opět skrz židovské přátele a založil „buňku“, která měla jako součást větší organizace mj.

Miloš Hájek v roce 1968. Foto archiv.

na starost distribuci ilegálního časopisu *Svět proti Hitlerovi*. V rozhovoru pro jičínské *Nové noviny* v roce 2002 popsal činnost skupiny takto: „Neměli jsme zbraně jako vojenské organizace, neměli jsme ani významné posty a přístup ke státním tajemstvím. Na ilegální organizaci jsem narazil poprvé v Praze, tam

mě získali jako spolupracovníka. Já jsem potom získal ze svých libáňských přátel další spolupracovníky. Musím jmenovat alespoň tři z nich – Vojtěch Mencl, Miloslav Pažout a Miroslav Huňát. Vytvořili jsme jednu buňku v Praze a druhou v Libáni.“

V dubnu 1942 gestapo pozatýkalo vedení organizace, k níž Hájek patřil. Ti, kdo zatím zůstali na svobodě, se však rozhodli v odboji pokračovat, a zcela zvláštní důležitost pro ně měla záchrana židovských kamarádů, převážně lidí z Hašomer Hacair: „Několik mladších lidí z těchto židovských okruhů se rozhodlo, že nastoupí do transportu a že se pokusí získat falešné papíry. Válku chtěli přežít mimo Terezín a mimo dráty koncentračních táborů. Tito lidé mě požádali o pomoc a to byla velká příležitost pro naši ilegální organizaci. Nikdo z nás sice nebyl u policie, na nějakém vysokém úřadu nebo na faře, aby mohl obstarávat falešné dokumenty, ale přesto jsme dokázali tyto dokumenty shromáždit. Celkem se v mých rukou soustředilo šest občanských průkazů, šest nebo jedenáct, to už nevím přesně, křesťaních listů a dva domovské listy. (...) To byl základ pro úspěch, i když ne úplně rozhodující, aby se řada lidí vybavila falešnými doklady a potom odjela na práce do Německa, kde nebyli tolik na očích, anebo žili na tyto papíry v Praze. Ovšem

musím přiznat, že ne všichni to přežili.“ Skupině se podařilo „arizovat“ sedm Židů, z nichž dva během nacismu zemřeli. Hájek jednomu z nich poskytl i svou vlastní občanskou legitimitaci.

V roce 1943 se zbytek nezatčených členů původní „buňky“ a lidé z Hašomer Hacair dohodli, že vytvoří společnou odbojovou skupinu, která najde spojení na ilegální vedení komunistické strany: „V květnu 1943 se sedm lidí sešlo v Měchenicích u potoka a tam jsme skupinu založili. Skupina se později rozrostla asi na třicet lidí. Zásada byla, že buňka bude trojčlenná a víc lidí se nemá scházet. Ale nedodržovali jsme to. Dodržovat konspiraci na sto procent je takřka nemožné.“

Skupina (vedli ji Jiří Berger, Jiří Rychlý, Arnošt Neumann a Hájek) neměla jméno, po válce se jí začalo říkat Přehledy podle strojopisu, který vydávala. Její členové se snažili provádět menší sabotáže, především v dopravě: „Kdyby každý zapálil jeden železniční vagon, německé hospodářství by to poškodilo. Získali jsme dva chemiky, kteří měli plán na výrobu zápalných bomb. Můj poslední úkol byl, že jsem od někoho převzal železnou pilinu a předal je dál na výrobu bomb.“ Další členové později vykolejili lokomotivu, zapálili několik vagonů, zničili sklad vojenských pneumatik atd.

Miloš Hájek byl zatčen v létě 1944, protože gestapo mělo ve vedení KSC konfidenty. „Z naší skupiny zatkli asi deset lidí. Byli zatčeni i moji rodiče, protože jsme nechávali doma přespat kluka, který utekl z Říše. To byla pro mě největší rána. Zatkli i mé děvče Vlastu Baranovou.“ Nacismus nakonec, kromě Miloše, přežila ze zmíněných lidí jen jeho maminka. Hájek, odsouzený k trestu smrti, čekal několik týdnů na popravu, zachránili ho nejdříve přátelé, jimž se prostřednictvím úplatků podařilo oddálit proces, a poté Pražské povstání.

Patří k paradoxům 20. století, že Miloš Hájek, pro kterého byl odpor k antisemitismu jednou z hlavních odbojových motivací, se po válce a po únoru 1948 velmi dlouho a velmi obtížně vmaňoval z komunistické zaslepenosti, a že dokonce ani bolševický antisemitismus kolem procesu se Slánským nenahlodal jeho smýšlení. „Pročitat“ začal teprve v roce 1956, do disentu se už dostal jako „reformista“, vyloučený z veřejného života.

-adr-

DAN PAGIS **BÁSNĚ**

Napsáno tužkou v zaplombovaném vagonu:

ZDE V TOMTO TRANSPORTU
JSEM JÁ EVA
SE SVÝM SYNEM ÁBELEM
POKUD UVIDÍTE MÉHO STARŠÍHO SYNA
KAINA SYNA ADAMOVA
POVĚZTE MU ŽE JSEM

Autobiografie

Zahynul jsem pod první ranou
a pohřbili mě
na kamenitém poli.
Havran ukázal mým rodičům,
jak se mnou naložit.

Moje rodina si získala vážnost
z nemalé části i mou zásluhou.
Můj bratr vynalezl vraždu,
mí rodiče pláč
a já mlčení.

Pak přišly události dobře známé.
Naše vynálezy se zdokonalily.
Události se zřetězily,
zazněly rozkazy. Někteří vraždili
po svém,
jiní po svém plakali.

Nebudu zde nikoho jmenovat
z ohledu ke čtenáři,
neboť detaily mohou zprvu šokovat,
po čase ovšem působí únavně:

Můžeš zemřít jednou, dvakrát,
ba i sedmkrát,
statisícekrát však nikoli.
Já ano.
Mé podzemní buňky dosahují všude.

Když se Kain začal množit
po celé zemi,
začal jsem se já množit v jejích
útrobách
a dávno jsem mocnější než on.
Jeho pluky ho opouštějí a připojují se
k mým,
ale i to je jen slabá pomsta.

Svědectví

Ne, ne. Rozhodně
to byly lidské bytosti: uniformy,
těžké boty.

Jak to vysvětlit. Byli stvořeni
k obrazu Božímu.

Já byl stín.
Byl jsem dílem jiného Stvořitele.

A ten na mně milosrdně nenechal nic,
co by mohlo zemřít.

Utekl jsem se k němu, vznesl se
k němu lehounký, modravý,
smířeně, snad dokonce omluvně:
dým navracející se k dýmu
Všemohoucím,
který nemá tvář ani podobu.

Suvenýr

Město, kde jsem se narodil, Radautz
na Bukovině, mne vyvrhlo ze svého
středu, když mi bylo deset let. Ještě
ten den na mě zapomnělo, jako bych
byl mrtvý, a já zapomněl na ně.
Oběma nám to tak vyhovovalo.

Včera mi po čtyřiceti letech poslalo
suvenýr. Jako protivná tetička, již
máme projevovat lásku jen proto, že
nás pojí pokrevní spřízněnost. Přišla
mi od něj nová fotografie, jeho po-
slední zimní portrét. Na dvoře čeká
kočár zastřešený baldachýnem. Kůň
obrací hlavu ke staříkovi, který
zamyká bránu, a láskyplně na něj
hledí. Aha, to bude pohřeb. Poslední
dva zbyli v pohřebním bratrstvu –
hrobník a jeho kůň.

A přece je to krásný pohřeb: všude
kolem se v prudké vánici tlačí tisíce
sněhových vloček, každá je hvězda
s vlastní odlišnou krystalickou
strukturou. Pořád tatáž snaha být
jedinečný, pořád tytéž iluze. Vždyť
všechny ty sněhové hvězdičky mají
stejný základ – šest cípů, hvězda
Davidova. Za malou chvíli se
všechny rozplynou, spojí se s ostatní-
mi, promění se v závěje, v obyčejný
sníh. Uprostřed nich přichystalo mé
rodné město hrob i mně.

Ein Leben

V měsíc své smrti stojí u okna
mladá žena, elegantně nakadeřená,

v zamyšlení se dívá ven
na hnědé fotografie.

Zvenku na ni hledí odpolední mráček,
mráček roku 1934, rozmazaný,
neostrý,
ale vždy jí věrný. Zevnitř
na ni hledím já, téměř čtyřletý,

zastavuji v letu míč,
zvolna vystupuji z fotografie a stárnu,
stárnu opatrně, tiše,
abych ji nepolekal.

Evropa, pozdě

Na obloze se vznášejí housle
a slaměný klobouček. Odpusťte,
drahá, kolik že odbilo roků?
Devětatřicet a půl, ještě je brzy,
brzičko,
můžete vypnout radiopřijímač,
a prosím, rače se seznámit: Tohle
je mořský vánek, seladon promenády,
povětrný švihák,
zvedá šifonové šaty, s bodrým
pleskotem
víří nervózními listy novin:
Tango! Tango!
A městský park mu vyhrává:
Líbám vaši ručku, madam,
vaši dlaň, hebkou jako
bělostné rouno,
všechno bude jako dřív,
vše se v sen obrátí,
nemějte strach, madam,
zde k tomu nikdy nemůže dojít,
však uvidíte,
zde k tomu

Nástup

Stojí tu, podupává ve vojenských
bagančatech,
mne si dlaně: zebou ho v mrazivém
ránu –
snaživý anděl, který vlastní pílí dosáhl
povýšení.
Najednou mu připadá, že udělal
chybu: oči má navrch hlavy,
zatímco s otevřeným notesem v ruce
přepočítává
těla seřazená před ním v pravoúhlém
útvary,
tábor uprostřed tábora: jen já,
jen já tu nejsem, nejsem tu, jsem
omyl,
honem zhasnu své oči, smažu svůj
stín.

Nebudu scházet. Prosím. Počet bude souhlasit
i beze mne. Navždy.

Pokyny k ilegálnímu překročení hranic

Smyšlený člověče, běž. Zde je tvůj pas.
Nesmíš si na nic pamatovat.
Je třeba se přizpůsobit údajům:
modré oči už máš.
Neuprchni s jiskrami sršícími
z komína lokomotivy:
jsi člověk a sedíš ve vlaku. Sed' klidně.
Máš slušný kabát, tělo spravené,
nové jméno přichystané na jazyku.
Běž. Nesmíš zapomenout.

Návrh dohody o reparacích

Dobrá, dobrá, pánové, co jako vždy
křičíte a dupete,
vy dotěrní strůjci zázraků,
utište se!
Každá věc bude navrácena na své
místo,
všechny položky, jedna po druhé.
Výkřik do hrdla.
Zlaté zuby do čelistí.
Strach.
Kouř do plechových komínů a odtud
dále do dutin kostí,
obrostou vás opět kůže a šlachy
a budete žít,
vidíte, ještě si budete žít,
sedět v obýváku a číst večerní vydání
novin.
Vida, tady vás máme! Na všechny se
dostane.
A pokud jde o žlutou hvězdu, ta se
hned odpáře
od vaší hrudi
a odstěhuje se
na nebe.

Konec dotazníku

Vaše bydliště: číslo galaxie a hvězdy.
Číslo hrobu.
Jste-li tam sám, či nikoliv.
Jaká travina nad vámi vyrůstá
a odkud (například z břicha, z oka,
z úst apod.).

Proti rozhodnutí se můžete odvolat.

Do prázdné kolonky níže vyplňte,
odkdy jste vzhůru a co vás překvapilo.

* * *

Básníka, překladatele a literárního historika, jednoho z největších znalců středověké sefardské poezie **DANA PAGISE** (1930–1986) zná většina izraelských školáků podle básně „Napsáno tužkou v zaplombovaném vagonu“, kratičkého šestiverší, které se stalo jednou z nejznámějších básní věnovaných šoa. Je to poněkud paradoxní, protože Pagis, ačkoli sám patřil mezi přeživší, této své osobní zkušenosti věnoval jen zlomek své tvorby. První jeho sbírky vydané v 50. a 60. letech se holokaustu vůbec nedotýkají, a i později, když se Pagis osmělil otevřít něco z této traumatické minulosti, činil tak povětšinou z perspektivy neosobní, anonymní či všelidsky univerzální – podobně jako právě ve zmíněné básni „Napsáno tužkou“, v níž píše svůj vzkaz pramáti Eva, matka první a nejstarší lidské rodiny na světě, zde ovšem rozdělené a vyslané v transportech na smrt.

Svůj osobní příběh z nacistických lágrů Pagis nikdy nikomu nesvěřil (nedopátrala se ho ani jeho manželka Ada Pagisová, autorka Pagisova posmrtně vydaného životopisu) a utajené zůstalo veřejnosti i jeho původní jméno, místo něhož v roce 1946 přijal jméno hebrejské. Také do jeho poezie pronikají autobiografické motivy jen zlomkovitě – v básni nazvané ironicky „Autobiografie“ nehovoří Pagis o sobě, nýbrž hlasem biblického Ábela, prvního zavražděného a mluvčího všech mrtvých (který mimochodem v biblickém příběhu nikdy nepromluví v první osobě), opět pravděpodobně s odkazem na holokaust. K příběhu Kaina a Ábela, stejně jako k biblickému Jóbovi, se Pagis ostatně ve své poezii vracel opakovaně.

Dan Pagis se narodil v německojazyčné židovské rodině ve městě Rádauři na Bukovině v dnešním Rumunsku, a jak poznamenal literární historik Robert Al-

ter, nebýt historických okolností by pravděpodobně o odchodu do Izraele nikdy neuvažoval a stal by se básníkem německým. Jeho matka zemřela už před válkou a otec ho opustil, takže Pagise vychovávali prarodiče; velká část jeho širší rodiny v holokaustu zahynula. Po válce Dan Pagis odešel do Palestiny a vstoupil do kibucu. Později vystudoval

Dan Pagis. Foto archiv.

na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě, kde působil až do své smrti jako profesor na katedře hebrejské literatury.

Ačkoli hebrejščina nebyla Pagisovým rodným jazykem a naučil se ji až s příchodem do Izraele, dovedl s ní mistrně zacházet ve všech jejích polohách a stal se v poezii průkopníkem jazyka přirozeného, autentického a civilního, přitom ale sofistikovaného a oplývajícího slovními hříčkami. Jeho první sbírky prošly zpočátku bez povšim-

nutí, postupně si však získal uznání a dnes je považován za jednoho z nejvýznamnějších izraelských básníků své generace. Mezi nimi nicméně působí jako solitér – v jeho poezii, oproštěné od lyrismu i ozdob, většinou chybí izraelská přírodní i lidská krajina, jeho básně jsou jaksi evropské. Charakteristická je pro ně jemná ironie a intelektuální náboj; Pagis si v nich pohrává s významy, s jazykem i s kulturními odkazy, ale také s filozofickými koncepty, s identitou a časem existenciálním i fyzikálním.

Náš krátký výběr zahrnuje právě ty jeho básně, v nichž se obrací k předválečné evropské zkušenosti z dětství nebo zde nějak reflektuje holokaust. Jejich síla spočívá podobně jako například u básní Paula Célena či u próz Prima Leviho v zaujetí odstupem od osobních prožitků, ve zdrženlivosti při popisu konkrétních hrůz a ve schopnosti klást tváří v tvář své zkušenosti univerzálně platné otázky.

Z hebrejštiny přeložila a poznámku o autorovi napsala Magdalena Křížová.

LEVICE A ANTISEMITISMUS

V řadách britských labouristů sílí nepřátelství k Židům

Následující text novináře JONATHANA FREDLANDA (ježž dne 19. 3. publikoval britský list Guardian) komentuje situaci v britské Labour Party, která v čele s novým vůdcem Jeremy Corbynem projevuje stále zjevnější antiizraelské i an-

Jeremy Corbyn má stranický problém... Ale zřejmě mu to nevadí. Foto archiv.

tisemitské tendence. Právě těmto typům protizidovského nepřátelství v levicové rétorice se autor věnuje.

Zatímco členové britské Konzervativní strany dělí svůj čas mezi tím, že spravují zemi, a tím, že se štěpí v otázce Evropy, labouristé se zabývají zcela jiným problémem. V uplynulých dvou týdnech museli kvůli veřejně projevovanému rasismu vyloučit dva aktivisty. O něco dříve bylo zahájeno šetření v labouristickém klubu na Oxfordské univerzitě poté, co jeden z předsedů rezignoval, neboť, jak řekl, tento klub se hemží rasisty. A rasismem se v tomto případě míní nenávisť vůči Židům.

HLUBŠÍ PROBLÉM

Mám podezření, že řada lidí v Labouristické straně i v rámci širší levice si snažně přeje, aby o těchto incidentech platily tři skutečnosti: zaprvé, že je to pouze záležitost několika shnilých jablek na jinak čistém stromě. Zadruhé, že tyto události vlastně nemají co do činění s rasismem, neboť jde o pouhou opozici vůči Izraeli; a zatřetí, že nic z toho nevypovídá negativně o samotném Jeremy Corbynovi.

Začneme se shnilými jablky. Případy Gerry Downinga a Vicki Kirbyové rozhodně shnilé vypadají. Gerry Downing prohlásil, že je načase vypořádat se s „židovskou otázkou“, Vicki Kirbyová

o značila Hitlera za „sionistického boha“ a na Twitter umístila větu o tom, že Židé mají „velké nosy“.

Kdyby se jednalo jen o dva hanebné ojedinělé případy, bylo by vše mnohem jednodušší. Jenže když Alex Chalmers odešel ze své funkce v oxfordském klubu labouristů, řekl, že došel k názoru, že řada lidí v něm „má nějaký problém se Židy“. Uvedl případ člena, který zorganizoval skupinu, která křičela „špinavá sionistka“ pokaždé, když potkala jednu židovskou studentku. Bývalý labouristický poslanec Tom Harris napsal, že „strana problém se Židy skutečně má“. A samozřejmě tu existuje názor samotných Židů, kteří před tímto jevem varují již několik let a stěžují si, že části levice podléhají silně protizidovským předsudkům.

Vtip je v tom, že Židé neustále tvrdě narážejí na představu, že to, nač si stěžují, není vůbec antisemitismus, ale kritika Izraele. Slyší, že problém tkví v tom, že mají nepříjemný zvyk ztotožňovat jakoukoli a veškerou kritiku Izraele s protizidovským rasismem. Někteří lidé jdou ještě dále a tvrdí, že Židé se ohánějí antisemitismem jen proto, aby umlčeli kritiku Izraele.

Tento argument má pro ty, kdo ho používají, své kouzlo. Znamená, že všechna obvinění z antisemitismu lze odmítnout, neboť ti, kdo se proti antisemitismu brání, vlastně jen propagují Izrael. Jenže Downing a Kirbyová jim situaci poněkud zkomplikovali – výslovně napadli Židy.

ANTISIONISMUS A ANTISEMITISMUS

Co s těmi, kdo neútočí na Židy, ale jen na sionisty? Pokud uvažujeme v rámci úzké definice, není to nic nelegitimního. Pokud chce člověk kritizovat historické hnutí, které se snažilo znovu obnovit židovskou svrchovanost v Palestině, pak je slovo sionismus namístě.

Ale sionismus, tak jak zaznívá ve

vzteklé levicové rétorice, bývá zřídka-kdy takto přesně historicky vymezen. Splývá s dalším významem, používaným jako kódové slovo, které zahrnuje nejen Izrael, ale širší židovský svět a naráží na prastarý antisemitský pojem o stínové globální mocnosti, jež za scénou tahá za nitky.

Přesněji vyjádřeno: když chcete napadnout izraelskou vládu, padesát let trvající okupaci nebo jestřábí ultra-nacionalismus, pak mluvte k věci a vyhybejte se balastu.

Aby bylo jasno: kritika Izraele nebo sionismu není nezbytně protizidovská: proto také existuje tolik židovských kritiků Izraele, doma i v zahraničí. Ale člověk nemusí být odborníkem na logiku, aby pochopil, že když x se vždycky nerovná y, neznamená to ještě, že x se nikdy nerovná y. Samozřejmě že nesohlasit s Izraelem nemusí znamenat vždycky antisemitismus. Ale neznamená to také, že to nikdy není a nikdy nemůže znamenat antisemitismus. Jak nám názorně předvedli Downing s Kirbyovou.

Doufám, že to povede k tomu, že až příště budou Židé burcovat kvůli antisemitismu, mnozí lidé na levici zpozorní a uvědomí si, že ačkoli většina protizraelských aktivistů jedná v dobré víře, jsou i taci, jejichž motivace je temnější, a ještě další, kteří jen jakoby mimochodem vyjadřují svůj protest proti Izraeli, ovšem používají jazyk a metaforiku, jež mají velmi smutnou historii.

Je tu i další důvod pro pozornost. Mnoho slušných lidí na levici chce, aby věci vypadaly pěkně a jednoduše, a proto tvrdí, že Izrael a sionismus nemají nic společného s Židy nebo s judaismem. Že lze odsuzovat Izrael a současně chránit Židy a projevovat s nimi solidaritu. Ale takhle jednoduché to není.

JEDINÁ ŽIDOVSKÁ ZEMĚ NA SVĚTĚ

I když řada Židů – především když se baví mezi sebou – již několik let zavrhuje politiku izraelské vlády, s Izraelem a jeho lidem se silně ztotožňují. Nedávný výzkum veřejného mínění zjistil, že 93 procent britských Židů prohlásilo, že Izrael tvoří část jejich identity. Jsou s ním spjati rodinnými pouty nebo historií. Když se Židé modlí, stojí čelem na východ – k Jeruzalému. A činí tak už 2000 let.

(pokračování na str. 23)

IZRAEL: Kliše s Amerikou

Staré známé kliše říká, že Izrael je de facto 51. státem USA. Jako každé kliše se i toto opírá o reálný základ – o pevné spojení Jeruzaléma s Washingtonem i o to, že američtí Židé mají na politiku své země nemalý vliv. Je jich přes pět milionů, donedávna byli největším židovským společenstvím v jedné zemi, až před pár lety je počtem převýšili Židé v Izraeli. Ale v posledních letech jako by to pouto uvadalo.

Je to vidět na válce v Sýrii – ta je pro Izrael mimořádně závažná, ale Amerika v ní na svou vedoucí roli rezignovala (ve prospěch Ruska). A je to vidět i na volební kampani v USA, první ostré po osmi letech, neboť v roce 2012 šlo o formální znovuzvolení prezidenta Baracka Obamy.

Z OMELETY VEJCE NEUDEĽÁŠ

V době, kdy byl psán tento článek, fungovalo v Sýrii příměří – po pěti letech války a 300 tisících mrtvých, které si vyžádala. Faktem ale zůstává, že k němu víc přispěl ruský vojenský zásah (hlavně na podporu diktátora Asada) než americké bombardování pozic džihádistů z Islámského státu. Pro Západ, který až do letoška sázel na podporu opozičních rebelů a odstranění prezidenta Asada jako na podmínku řešení krize, je to nepřijemné, neboť musí přistoupit na argument Ruska: jinak než s účastí Asadových sil by jakékoli jednání o příměří ani nezačalo.

Teď už se Asadův podíl na budoucnosti Sýrie bere jako fakt, ačkoli iluze si nikdo nedělá. Izraelský ministr obrany Moše Ja'alon to pro německý *Die Welt* řekl jasně: „Sýrie zůstane ještě velmi dlouho chronicky nestabilní. Můžete udělat z vejce omeletu, ale ne z omelety vejce. Myšlenka, že Sýrie by se mohla ještě někdy sjednotit, je pouhým přáním.“

Izrael – na rozdíl od Západu – neviděl problém v samotném vojenském angažmá Ruska v Sýrii. Ba ani v tom, že Rusko bombardovalo více protiasadovské rebely než pozice Islámského státu. Izrael netrpí iluzí, že zatímco Asad představuje ryzí zlo, jsou rebelové dobrem hodným podpory. Proto už před ruskými nálety vyrazili osobně do Moskvy premiér Netanjahu a náčelník generálního štábu Eizenkot. Hlavně proto, aby dohodli pravidla, přeředěli náhodným rusko-izraelským střetům při bojích v Sýrii

a vyhnuli se takovým kiksům, jakým pak bylo sestřelení ruského letadla Turky nad cípkem tureckého území.

V tomto smyslu se válka v Sýrii dotkla Izraele jen okrajově. Ron Ben-Jišaj napsal v *Jediot achronot*, že Izrael stanovil (a dost možná s Ruskem dohodl) tři základní „červené čáry“, jejichž překročení by netoleroval:

1. nedovolí útok na své suverénní území,
2. nedovolí dodávky zbraní, které by syrské armádě či Hizballáhu poskytl strategickou převahu nad Izraelem,
3. nedovolí dodávky chemických zbraní Hizballáhu.

Takhle to během války (přesněji během ruského zásahu, tedy od 30. září

Prezidentské volby v USA 2016. Foto archiv.

2015 do 15. března 2016) i fungovalo. A pokud nějaké překročení červené čáry hrozilo, řešilo se to bez hmbuku. Například 17. února provedl Izrael nálet jižně od Damašku. Zajímavé však bylo, že útok hlásili jen spolehliví pozorovatelé z humanitární organizace. Nemluvíli o něm ani napadení Syřané, ani zaangażovaní Rusové, ani Izraelci. Ben-Jišaj usuzuje, že šlo o transport zbraní pro Hizballáh. A Rusové prý proti izraelskému útoku nezasáhli proto, že jejich dohody se Sýrií a Íránem nezahrnují obranu syrského vzdušného prostoru před průnikem zvenčí (tedy před izraelským náletem na konvoj Hizballáhu).

Podle Ben-Jišaje šlo o pěknou ukázkou přiměřenosti, která bývá po Izraeli tolik požadována. Stačily tři izraelské rakety,

cíl v Sýrii byl zničen a všichni zúčastnění mlčeli. Na pohled to působí jako zcela hladký postup. Ale zásadnější je, že na tuto hladkost Izrael vůbec nepotřeboval Američany. S Rusy se dokázal dohodnout bez problémů sám.

Na roli Obamovy Ameriky v regionu se Izrael vůbec dívá skrz prsty. Výstižně to vylíčil Guy Bechor též v *Jediot achronot*. Postupy Američanů vůči Sýrii prý budí dojem zmatenosti: „Byli s rebely proti Asadovi, pak s Asadem proti rebelům, s rebely proti Kurdům, s Kurdy proti rebelům. Jsou právě teď s Kurdy a rebely, nebo proti Kurdům a rebelům? Jsou s Erdoğanem, či proti němu? Jsou s Rusy, či proti nim? O co se opírá jejich politika? O přeludy.“

JÁ VOLÍM TRUMPA

Co se týče volební kampaně v USA, z židovského pohledu se rýsuje snad až příliš jednoznačně. Kandidátem s židovskými kořeny je demokrat Bernie Sanders. Jenže politicky ten muž představuje spíše čtyřiasedmiletého staromódního socialistu než ideál lídra supervelmoci. Očekává se tedy, že většina amerických Židů bude hlasovat pro zkušenou Hillary Clintonovou. Právě ona by měla zadržet vzestup republikánského konkurenta Donalda Trumpa, proslulého spíše svými miliardami a neomaleností než nějakým jasným programem.

Pestřejší pohled nabízí Steven Windmueller na webu Jeruzalémského centra pro veřejné záležitosti. Vychází ze sociologického průzkumu mezi americkými Židy a píše mimo jiné toto. Kliše, že právě oni volí demokraty, stále funguje, ale ne tak úplně. K levici se více či méně hlásí 45 procent z nich, ke konzervativcům 21 procent a k politickému středu 34 procent. A z hlediska podpory toho či onoho kandidáta to na začátku kampaně – ještě než někteří slabší kandidáti odstoupili – vypadalo následovně: pro Hillary Clintonovou by hlasovalo 40 procent amerických Židů, pro Bernieho Sanderse 18 procent a pro Donalda Trumpa 10 procent. Našinec si neodpustí řečnickou otázku: kolik amerických Židů se veřejně (například o šábesu v synagoze) přizná, že volí Trumpa?

ZBYNĚK PETRÁČEK

ŽIDÉ V GULAGU ...a další události

Vybráno z českých médií/

Inscenací roku 2015 se stalo *Slyšení* Tomáše Vůjtky. Na jevišti Komorní scény Aréna v Ostravě hru nastudoval Ivan Krejčí. Po prvenství v anketě Divadelních novin zvítězila i v Cenách divadelní kritiky, dříve známých jako Ceny Alfréda Radoka. *Slyšení* bylo

oceněno jako nejlepší poprvé uvedená česká hra a Marek Císovský dostal cenu za mužský herecký výkon v této hře. Ztvárnil Adolfa Eichmanna, který se snaží před bohem vyličít svůj pohled na události druhé světové války a na vraždění Židů. Autor vycházel z nahrávek, které nacistický pohlavár

v 50. letech namluvil v Argentině, a z jeho výpovědi před soudem v Jeruzalémě. (Pardubický deník, 22. 3.) ■■ „Jaký vy, Leo Pavlát, občan Česka, máte vztah k Izraeli? „Mám pro něj obdiv. Podívejte se na žebříčky nejlepších světových univerzit, inovace, nové technologie, na počty patentů, vydaných knih, Nobelových cen, délku života. Kdo není zaujatý, musí cítit respekt k úspěchům malé země v klimaticky nepříznivé oblasti, jež začínala doslova z ničeho, přitom přijímala miliony přistěhovalců a musela stále bránit svou existenci. Ale je v tom i osobní příběh. Narodil jsem se pět let po válce ženě, které bylo v roce 1939 sedmnáct. Když pro ni válka po všech lágrech skončila, vážila 35 kilo. Měla tyfus, zlámané ruce, zůstala sama ze sedmnáctičlenné rodiny. Já vyrůstal s vědomím osvětelského čísla na mámině paži. Spolužáci jezdili k babičce, k dědečkovi. Kde ale byli mí prarodiče? Máma nebyla žádná sionistka, o náboženství sotva věděla. Milovala českou literaturu, cítila se být součástí této země. Ale před válkou v roce 1967 plakala – vyhladí je, říkala. Odtud můj určující vztah k Izraeli – sounáležitost s přeživšími, jichž je nejvíce právě tam, s jejich potomky, ohroženými jen proto, že jsou Židé,“ říká ředitel pražského židovského muzea Leo Pavlát v rozhovoru pro LN. (19. 3.) ■■ Šéfa ultrapravicové Národní demokracie Ada-

ma B. Bartoše a jeho spolustraníka Ladislava Zemánka potrestal soud za jejich loňské výroky o „nevyřešené židovské otázce“, které pronesli nad hrobem Anežky Hružové v Polné na Jihlavsku. Jihlavský soud jim vyměřil odnětí svo-

body na dvanáct měsíců s podmíněným odkladem na dva roky. (MFD, 17. 3.)

■■ Osud rodiny Ulmových je symbolem toho, čím byla německá okupace na území Polska. Nyní se tato obyčejná rodina z obyčejné vesnice Markowa v jihovýchodním Polsku dočkala vlastního muzea, jehož otevření televize přenáší v polštině, angličtině a hebrejštině. Katolická církev už před časem zahájila šetření, které možná povede k blahořečení jejích členů. Sedlák Józef Ulma se svojí ženou Wiktorii a šesti dětmi schovávali během války své sousedy – Goldu a Layka Goldmanovy s malou dcerkou a také členy dvou dalších židovských rodin z Markowé, celkem osm lidí. V březnu 1944 byli prozrazeni: Židé byli postříleni německými policisty přímo na půdě, kde se skrývali. Rodina Ulmových byla vyvedena před dům a před očima sousedů – nucených jít se podívat, „jak končí polské svině, které pomáhají Židům“ – zastřelena. Nejdříve rodiče, poté i všech šest dětí. (Maciej Ruczaj, LN 17. 3.) ■■ Vernisáží za velkého zájmu studentů historických věd byla v úterý 9. března v prostorách Technické univerzity v Liberci zahájena výstava *Židé v gulagu*. Součástí vernisáže byla krátká přednáška jednoho z autorů Jana Dvořáka o historických souvislostech týkajících se tématu výstavy, o zkušenostech s výzkumem v ruských a ukrajinských archivech a také o osobních setkáních s pamětníky a s jejich svědectvími. Výstava *Židé v gulagu*, která vznikla

ve spolupráci Knihovny Václava Havla a Ústavu pro studium totalitních režimů, je již druhým projektem autorské dvojice Adama Hradilka a Jana Dvořáka. Navazuje na úspěšnou výstavu *Čechoslováci v gulagu*. (Parlamentní listy.cz, 13. 3.) ■■

„Jsem rád, že jsem tohoto muže poznal, protože to byl člověk velmi čestný, člověk, který nekryl své názory, my jsme měli jiné názory, ale lidsky já jsem si s ním velmi rozuměl. Byl to člověk statečný, který během druhé světové války zachránil několik Židů, které ukrýval, nakonec byl zavražděn a byl odsouzen k trestu smrti. A poměrně velkou náhodou tomu unikl, ale nikdy ze sebe nedělal hrdinu. Cudně o tom mlčel, byl to člověk tichý, člověk, který dovedl naslouchat, a mě velmi potěšilo, když jsem potom po roce 1989 opět mohl působit veřejně jako kněz, že přišel jednou na bohoslužbu do kostela, podal mi ruku a řekl, že má radost, že opět můžu sloužit,“ řekl v rozhovoru pro ČRo Dvojka biskup Václav Malý o zesnulém Miloši Hájkovi. (11. 3.)

■■ Ludvík Vantoch. Jméno nymburského továrníka a podnikatele z druhé poloviny 19. a přelomu 20. století už dnes místním téměř nic neřekne. Spoustě z nich však bude bližší, pokud zmíníme, že v areálu pozdějších firem Fruta a Zelko u sídliště založil svoji první firmu na výrobu likérů. A pokud dodáme, že nesla název Podniky Griotte Lud. Vantoch akc. spol. v Nymburce v Čechách, je jasné, o jaké likéry šlo. Ludvík Vantoch by se 8. března dožil 160 let. Narodil se 8. března 1856 v Hroubovicích u Chrudimi v místní židovské komunitě. V roce 1869 se přestěhoval s rodiči do Nymburka, kde v roce

1878 zakládá svou firmu. Doma v kuchyni míchá první likéry a rozváží je na vozičku taženém psem. Úspěchy v podnikání vedou až ke stavbě továrny v roce 1911, později rozšířené. Vantochova griotka

je už v té době proslulým likérem, vyváženým do mnoha zemí Evropy. Obě světové války poznamenaly chod podniku, zejména pak vznik protektorátu a likvidace Židů. Z původní továrny se po válce stala Fruta a později Zelko. Dnes už jen opuštěné budovy podniku připomínají dávnou slávu rodinné firmy. (Nymburský deník, 10. 3.) *jd, ilustrace Jiří Stach*

Kalendárium

Před **150 lety**, dne **4. dubna 1866**, se v Záběhově u Blatné narodil jeden z nejznámějších politiků s českými kořeny, kteří zasedali ve Sněmovně reprezentantů amerického Kongresu **ADOLPH JOACHIM SABATH** (zemřel 6. 11. 1952 Bethesda, USA). V patnácti letech odešel Joachim do USA, usadil se v Chicagu. Po těžkých začátcích se mu podařilo prosadit jako realitní makléř a vystudoval práva.

Roku 1895 začala Sabathova politická kariéra, když byl za pomoci guvernéra státu Illionis jmenován smírčím soudcem a po deseti letech byl roku 1907 zvolen jako poslanec do Kongresu. Jako člen SR pak působil až do své smrti v roce 1952, tj. nepřetržitě po 23 funkčních období. Stal se tak jedním z nejdéle sloužících amerických zákonodárců v dějinách Kongresu.

Jako vlivný člen Demokratické strany podporoval členství USA ve Společnosti národů a jako jeden z prvních varoval před hrozbou nacismu. Byl též známým odpůrcem prohibice a antisemitismu a usiloval o liberalizaci podmínek pro přistěhovalce. V roce 1917 lobboval v Kongresu za rezoluci, která přiznávala Čechům a Slovákům právo na nezávislost, v květnu roku 1918 to byl právě on, kdo připravil vřelé přivítání T. G. Masarykovi ve Washingtonu.

Před **125 lety**, dne **2. dubna 1891** se v Kolíně narodil filosof, sociolog, publicista a překladatel **JOSEF FISCHER** (zemřel 19. února 1945, Neubrandenburg, Německo). Po maturitě (1908) vystudoval na pražské FF UK filosofii, dějepis a zeměpis. Od roku 1915 působil jako středoškolský profesor krátce na gymnáziu v Rychnově nad Kněžnou, pak v Lounech, poté na reálce v Praze-Karlíně a od roku 1931 na reálném gymnáziu v Praze-Libni. V roce 1928 se habilitoval pro obor dějiny filosofie na Univerzitě Karlově, na níž pak také přednášel jako soukromý docent (nehonorovaný) moderní filosofii. Zabýval se zejména filosofií dějin, zvláště historicko-filosofickými názory Františka Palackého a T. G. Masaryka.

Ve 20. a 30. letech byl významným představitelům levicové sociálnědemokratické inteligence sdružené kolem Dělnické akademie. Do různých časopisů psal články orientované v duchu masarykovské demokracie a protifašisticky. Ve 30. letech se výrazně angažoval v protifašistickém hnutí (v letech 1937–1938 byl předsedou Společ-

nosti přátel demokratického Španělska), ve 40. letech pak v protinacistickém odboji.

Josef Fischer byl jedním z iniciátorů manifestu *Věrní zůstaneme*, vůdčí osobnosti Petičního výboru „Věrní zůstaneme“ a hlavním autorem jeho programového dokumentu *Za svobodu, do nové ČSR*, nastiňujícího vývoj poválečné ČSR a přijatého za program celé domácí nekomunistické rezistence. Podílel se také na zpravodajských aktivitách pro zahraniční odboj a šíření ilegálních tiskovin. V říjnu 1941 jej zatklo gestapo, v letech 1941–1943 byl vězněn v pankrácké věznici v Praze, odkud se pokoušel i nadále kontaktovat a vést odboj. Koncem roku 1944 byl odsouzen v Berlíně k trestu smrti a v únoru 1945 popraven. Odboje se aktivně účastnila i jeho manželka Milena Fischerová-Balcarová (1905–1945), česká herečka, recitátorka, hlasatelka a lektorka pražského rozhlasu, jež zahynula v březnu téhož roku v koncentračním táboře Ravensbrück. V roce 1995 byl doc. PhDr. Josefu Fischerovi udělen Řád Tomáše Garrigua Masaryka III. třídy in memoriam.

A. J. Sabath. Foto archiv.

Dne **11. dubna** si připomeneme **65 let** od úmrtí významného architekta **LEOPOLDA EHRMANN** (6. 3. 1887 Strakonice–11. 4. 1951 Chicago), o jehož životě máme dosud málo informací (dlouho neznámé přesné datum úmrtí přinesl nedávno deník *Chicago Daily Tribune*). Západočeský rodák vystudoval reálku v Plzni a vídeňskou techniku, obor stavitelství. Ehrmann pracoval hlavně pro pražskou židovskou obec, pro kterou projektoval přestavby synagog ve Stroupežnického ulici na Smichově a ve Vítkově ulici v Karlíně či dům s kolumbáriem a vrátnicí na Novém židovském hřbitově ve Strašnicích. Na tomto hřbitově také vytvořil řadu cenných náhrobků, mj. je autorem náhrobků spisovatele Franze Kafky, rodiny Kohnovy či dr. L. Singera. Pravděpodobně na sklonku 30. let emigroval do USA, kde se stejně jako řada dalších emigrantů z Čech usadil v Chicagu.

Před **20 lety**, dne **9. dubna 1996**, byla v Praze v Pinkasově synagoze dokončena obnova Památníku 77 297 českých a moravských obětí holokaustu, jež roku 1959 navrhli a zrealizovali akademičtí malíři Jiří John a Václav Boštík. Originální a působivý památník byl však otevřený jen devět let, od roku 1968 probíhala zbytečně prodlužovaná rekonstrukce, během níž byla jména „kvůli vlhkosti stěn“ odstraněna. Nová úprava zdíva a obnova jmen se tak mohla uskutečnit až po pádu komunistické totality. **(ra, am)**

LEVICE A ANTISEMITISMUS

(dokončení ze str. 20)

Já vím, že se to moc „nehodí do krámu“, ale je zapotřebí, aby si to uvědomili právě ti, kdo tvrdí, že mezi Izraelem a Židy neexistuje žádný vztah, že je možné od-suzovat vše, co dělá Izrael – jediná židovská země na světě – a současně neprojevovat protižidovské nepřátelství.

Neznamená to ovšem, že by kvůli židovským citům neměl Izrael nikdo kritizovat. Jenže řadu Židů prostě trápí, když vidí, že část levice nesnáší Izrael tak hluboce, že se to nedá srovnat s animozitou k žádnému jinému státu.

Kladou si otázku, proč stejné nenávistné vášně – tutéž ochotu vyrazit do ulic či ve dne v noci žhavit svými nepřátelskými názory Twitter – nevzbuzuje dejme tomu Rusko, jehož bomby zabily v Sýrii nejméně 1700 civilistů; nebo samotný Asadův režim, který zničil už sta tisíce arabských životů. Ptají se sami sebe, co je na jediné židovské zemi tak pozoruhodného, že její nejhlásitější oponenti tvrdí, že představuje největší zlo na této planetě?

Tím se dostáváme k Jeremy Corbynovi. Nikdo ho neobviňuje z toho, že je antisemita. Ale mnoho Židů má na paměti, že v minulosti, když jednal s možnými spojenci ve věci Palestiny, dokázal ignorovat jakoukoli jejich hanebnost, kterou mohli vyslovit o Židech, včetně popírání holokaustu či obvinění z rituální vraždy. (Konkrétně: Corbyn dlouhodobě podporoval propalestínskou skupinu založenou Paulem Eisenem, roku 2013 se účastnil její akce, a to i poté, co se Eisen sám znemožnil jako popírač holokaustu. Podobně Corbyn oslavoval islámského šejka Rada Salaha, i když, jak potvrdil britský soud, Salah podněcoval k rasismu a dopustil se nařčení z rituální vraždy.)

Díky Corbynovi Labouristická strana posiluje, neboť přitahuje mnoho levičáků, kteří ji v minulosti odmítali, nebo by do ní ani nebyli přijati. Mezi nimi je řada lidí, kteří nenávidí Židy. Dva z nich byli vyloučeni, ale teprve poté, co jejich případy vyvolaly nevídanou pozornost zvenčí.

Otázka pro Labouristickou stranu zní, zda na tomhle všem záleží. Těm, kdo jsou v čele strany, to možná nevádí. Ale malá komunita, která kdysi vnímala levici jako své přirozené prostředí, to cítí jako bolestnou ztrátu. A rychle dochází k mrzutému závěru, že mezi labouristy už Židé nejsou vítáni.

(Přeložila A. Marxová,
mezititulky dodala redakce.)

Chaim Cigan**PUZZLE**

■ Třetí díl tetralogie *Kde lišky dávají dobrou noc* Chaima Cigana, za nímž se skrývá prozaik a dramatik Karol Sidon, je široce rozehraným příběhem, jehož hrdinové se pokoušejí pochopit důsledky experimentu, který byl na počátku pohybu v čase, vzniku paralelních světů a nekonečné řady lidských kopií. Strůjci původního fenomenálního objevu se snaží i za cenu nejvyšší oběti napravit důsledky vědeckého pokusu, které je vedlo k tomu, že nezodpovědně uplatnili objevy své odpoutané inteligence. Autorova fantazie zaplétá čtenáře do smyček času a vrstev historie, ale zároveň hrdiny knihy uzemňuje směsí lidských vlastností, které nás ubezpečují, že nikdo není jen dobrý či zlý a že lidské úmysly se mnohdy nekryjí s výsledky. Hlavní hrdina se snaží vymazat paralelní světy, které překročily horizont předpovídaného příchodu Mesiáše a tím znejistily základy naší existence. Přes záměrně lehký žánr nás autor nenechává na pochybách, že neřeší lehká témata, ale naopak věci základní, jako je postavení člověka ve světě, jeho vztah k Bohu, vědecká zodpovědnost a mnoho dalšího.

Vydalo nakl. Torst v Praze roku 2016. 504 stran, dop. cena 399 Kč.

Ines Koeltzsch**PRAHA ROZDĚLENÁ I SDÍLENÁ****Česko-židovsko-německé vztahy 1918–1938**

■ „Město tří národů“ – takto bývá označována Praha na konci 19. a počátku 20. století nejen v četných literárních svědectvích. Jde zároveň o důležitou součást historického a literárněvědního diskurzu o městě, o reminiscence multietnické společnosti zničené mezi lety 1938–1948.

Autorka na příkladu úřední statistiky, komunální politiky, intelektuální veřejnosti a populární kultury zkoumá, jak Pražané vytvářeli, vyjednávali i překračovali vlastní skupinové představy i obrazy jiných. Ukazuje, že konstrukce národní identity v hlavním městě Československa nebyly navzdory jejich zdánlivé všudypřítomnosti stabilní a pevně dané.

V rámci edice Židé-dějiny-paměť vydalo Nakl. Lidové noviny v Praze roku 2016. 344 stran, dop. cena 389 Kč.

Joseph Roth**JOB – Román prostého člověka**

■ Již potřetí vychází v češtině tato kniha významného rakouského židovského novináře a spisovatele Josepha Rotha, jež líčí osudy ortodoxního volynského Žida Mendela Singera a jeho rodiny v carském Rusku přelomu 19. a 20. století a posléze

KNIHY VÝSTAVY**UDÁLOSTI**

v emigraci ve Spojených státech. Zdánlivě jednoduchý, klasicky vyprávěný příběh učitele, jeho manželky a čtyř dětí je plasticky podaným svědectvím o životě předválečné východoevropské židovské komunity. Mendelův zápas s osudem, zasazený do doby hroučících se států a rozpadajících se jistot, však zároveň přerůstá ve všelidské podobenství o ztrátě, naději a věrnosti tradici v moderním světě.

Vydalo nakl. Vyšehrad v Praze roku 2016. Z němčiny přeložil Miroslav Petříček. 224 stran, dop. cena 180 Kč.

MALÝ ŽIDOVSKÝ FESTIVAL

■ Již popáté pořádá společnost Muzika judaika v Praze Malý židovský festival, zahrnující několik koncertů. Program:

■ **18. 4.** od 19.30 v Jeruzalémské synagoze vystoupí Zuzana Wirthová a Václav Břenek; Lenka Lichtenbergová z Kanady; Klezmer Chaverim z Maďarska; Di Salomon Kapelye ze Slovenska, domácí skupina Tabasker a David Smadar z Izraele.

■ **20. 4.** od 19.30 ve Španělské synagoze zahrají dětští herci a muzikanti: divadelní skupina Děťte herci, sbory Šarbilach II, Sborůvky a Quartetto con flauto II.

■ **25. 4.** od 19.30 se v Betlémské kapli uskuteční premiéra symfonické svity skladatele Jaromíra Vogela *Duchifat*. Vstupenky na akce lze zakoupit v síti ticketportal.cz či na adrese muzikajudaika@seznam.cz.

ŽIDOVSKÉ PROGRAMY V RÁMCI QUEER HISTORIE

■ V dubnu se v Praze, Brně a Olomouci představí pořady zaměřené na homosexuální a lesbickou historickou zkušenost, mj. i z židovské perspektivy.

V Praze: **6. 4.** od 18.00: přednáška historičky Anny Hájkové o homofobii a homosexualitě během holokaustu (Společnost pro

queer paměť, Na Strži 40, Praha 4); **13. 4.** od 18.00 bude v budově FF UK (nám. Jana Palacha, místnost č. 104) uvedena kniha německého autora Dirka Kämpera věnovaná osobnosti Fredyho Hirsche; **27. 4.** bude od 19.00 na téže fakultě (místnost č. 301) uveden snímek mexického režiséra Aarona Cohena *Nebe v Osvětlení* soustředěný též na osud F. Hirsche (po projekci následuje beseda s tvůrcem); tentýž snímek bude za přítomnosti režiséra uveden v Brně **21. 4.** od 15.00 v kině Art a v Olomouci **24. 4.** od 10.00 ve Vlastivědném muzeu.

DOKUMENT NA SEVER

■ Dne **18. 4.** od 18.00 se v kině Světozor koná premiéra česko-izraelského dokumentu režisérky Nataši Dudinské věnovaného osudu 80 českých židovských teenagerů, kteří byli v říjnu 1939 posláni do bezpečí do Dánska. Jejich příběhy a rozmanité zkušenosti z válečného exilu znamenala novinářka Judita Matyášová, která se podílela na scénáři.

IZRAELSKÁ KULTURA V DUBNU

■ Dne **2. 4.** od 15.00 se v pražském Rudolfinu koná koncert České filharmonie pod vedením dirigenta Kanava Shaniho a s klavíristkou Veronikou Böhmovou. Na programu jsou skladby R. Wagnera, J. Páleníčka a Ludwiga van Beethovena.

■ Dne **8. 4.** vystoupí na brněnském Jazzfestu vynikající izraelský klavírista Yaron Herman a bubeník Ziv Ravitz.

MOZART A PRAHA OČIMA MARKA PODWALA

■ Galerie Klementinum (Mariánská 5, Praha 1) zve na výstavu *Mozart a Praha očima Marka Podwala*. Koná se ve dnech **14. 4.–22. 5.**, je přístupna od úterý do neděle od 10.30 do 18 hodin a vstup na ni je zdarma. Newyorský malíř a ilustrátor, známý svými židovskými motivy, se tentokrát věnuje vztahu Prahy a slavného skladatele, který v ní rád pobýval a v lednu 1787 tu sám dirigoval svou operu *Figarova svatba*.

SYNAGOGY V PLZNI OTEVŘENY

■ Od **1. dubna** se pro veřejnost otevírají Velká a Stará synagoga. Budou přístupné denně kromě sobot a židovských svátků od 10 do 18.00.

RABÍNSKÝ DŮM A SYNAGOGA V POLNĚ

■ Již **1. dubna** se otevírají veřejnosti i zrestaurované objekty v Polně – synagoga a rabínský dům, v němž je umístěna expozice o historii zdejší židovské obce a výstava o případu Leopolda Hilsnera. Budou přístupné denně kromě pondělí od 9 do 17.00.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, Praha 1, velký sál)

Káva o čtvrté

■ Ve středu **6. 4.** přijde mezi nás přední sinoložka a překladatelka z čínštiny (Ústav Dálného východu FF UK) Prof. PhDr. **Olga Lomová**, CSc., odbornice nejen na čínský středověk, čínskou literaturu a poezii, ale i na kulturní, hospodářské a politické dění současné Číny.

■ V úterý **12. 4.** uvítáme na „Kávě“ RNDr. **Taťanu Míkovou**, absolventku jaderné i matematicko-fyzikální fakulty UK, vedoucí redakce předpovědi počasí ČT.

■ Kavárna je přístupná od 14.30, debatní setkání začínají vždy v 15.30. Kávu o čtvrté připravuje a moderuje Honza Neubauer.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽM V PRAZE**

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18 hodin a je na ně volný vstup.

■ **6. 4.: *Voices out of Ruins: The Yiddish Writer Mendel Man (1916–1975)***. Přednáška prof. Sabine Kollerové z Univerzity v Řezně o spisovateli, novináři a malíři Mendelu Manovi, jednom z nejvýznamnějších židovských autorů poválečného období. V angličtině.

■ **13. 4.: *From Antijudaism to Antisemitism, and Back Again?*** Přednáška amerického historika Stevena Englanda (Zentrum für Antisemitismusforschung, Berlín) založená na dlouhodobém výzkumu antisemitských hnutí v Německu, Rakousku-Uhersku a Francii mezi lety 1800–1914. V angličtině.

■ **26. 4.: *Proč v ghettu múzy nemlčely?*** Vernisáž výstavy studentských prací z XVII. ročníku výtvarné soutěže Památníku Terezín. Úvodní slovo pronese Pavel Straka z Památníku Terezín.

■ **27. 4.: *Židovské motivy v českém hraném filmu***. Čtvrtý díl z filmového cyklu Alice Aronové se věnuje zpracování tématu tzv. ghetta bez zdí. Úvodní přednáška se soustředí na zdařilou adaptaci novely Jana Otčenáška *Romeo, Julie a tma* (1959) a boj režiséra Jiřího Weisse s cenzurou, ale i na film *...a pátý jezdec je Strach* (1964) režiséra Zbyňka Brynycha, který bude promítnut (98 min, 1964).

■ Nedělní program pro děti a jejich rodiče: **10. 4. ve 14.00: *Lviček Arje slaví Pesach***. Podaří se Mojžíšovi zachránit všechny Židy z egyptského otroctví? Jakých deset ran padlo na Egypt? Projde Mojžíš mořem suchou nohou? Prohlídka: Klausová synagoga. Jednotné vstupné 50 Kč.

■ Výstava v prostorách OVK: **„Lid z Judy“ aneb Židé na rovníku**. Výstava fotografií Ivany Yael Brunner-Nepalové (do 14. 4.).

**KULTURNÍ
POŘADY**Mark Podwal: *Pesach..*

Od 27. 4. do 23. 6.: ***Proč v ghettu múzy nemlčely?*** Výstava studentských prací.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽM V PRAZE****Maiselova synagoga**

(Maiselova 10, Praha 1)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 19 hodin.

■ **7. 4.: *Trio Cantabile: Ženy hebrejské bible***. Koncert uskupení Trio Cantabile, během něhož mimo jiné zazní árie z oratorií G. F. Händela, *Biblických písní* A. Dvořáka, ale i skladby moderních autorů (Zdeněk Folprecht, Ami Ma'ayani). Vstupenky lze zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze nebo v Informačním centru ŽMP (Maiselova 15, Praha 1). Vstupné 150 Kč.

■ **14. 4.: *Naše 20. století: pohled z druhé strany***. Do pamětnického cyklu přijaly tentokrát pozvání Irena Vlachová-Šimonová (*1929), která byla v letech 1949–1960 uvězněna za ilegální pomoc lidem perzekvovaným komunistickým režimem, a Raja Žádníková (*1929), bývalá vězeňkyně terezínského ghetta. Moderuje novinář a dokumentarista Adam Drda. Vstup volný.

■ **19. 4.: *Terezínské zvony***. Příběh o tom, jak se kamarádství a odvaha utkaly s temným osudem. Divadelní hra Františka Tichého v podání studentů a učitelů Gymnázia Přírodní škola, která vypráví o životě chlapců z terezínského domova Nešarim. Hra je vhodná i pro školní děti a mládež. Vstup volný.

■ **21. 4.: *Ratolest Davidova***. Večer pořádaný k příležitosti životního jubilea významné české hebraistky Jiřiny Šedinové. Jeho součástí bude slavnostní představení jejího překladu kroniky pražského renesančního židovského polyhistora Davida Ganse *Ratolest Davidova* (1592), který právě vychází v nakladatelství Academia (viz str. 8–11). Výňatky z kroniky přečte Josef Somr, hudbu rudolfínské Prahy přednesou Jiřina Štrynclová (barokní housle) a Přemysl Vacek (arciloutna). Vstup volný.

■ **25. 4.: *Vzpomínky z nového domova***. V Izraeli žijí ještě stovky lidí pocházejících z území první Československé republiky se zajímavými osudy. Publicista Jaroslav Balvín některé zaznamenal v knize *Deník z kibucu. České stopy na břehu Galilejského jezera*, doktorandka Barbora Císařová se zabývá činností spolků, sdružujících v Izraeli přistěhovalce z ČSR, s pamětníky šoa natáčeji novinář A. Drda a jeho kolegové ze společnosti Post Bellum a z Ústavu pro studium totalitních režimů rozhovory na video. Výňatky z těchto vizuálních svědectví doplní rozhovor, který s uvedenými autory povede publicista Petr Brod. Vstup volný.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMPO V BRNĚ**

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ **4. 4. v 18.00: *Budování státu bez antisemitismu? Násilí, diskurz loajality a vznik Československa***. Prezentace knihy a diskuze s autory Michalem Franklem a Miloslavem Szabóem o jejich práci, jež přibližuje roli antisemitismu v české a slovenské společnosti v době rozkladu habsburské monarchie a formování československého národního státu. Vstupné 30 Kč.

■ **5. 4. v 18.00: *Židovka aneb Žonglování se životem***. Úspěšné představení Divadla Kufri, které netradičním způsobem využívá žonglérského umění k vyjádření pocitů a představ židovské dívky, která se stala obětí nacistické mašinerie. Hrají: Adéla Kratochvílová a Dagmar Heiland Trávníková. Hudba: Lubor Pokluda. Vstupné 50 Kč.

■ **12. 4. v 18.00: *Osudy synagog v českých zemích od roku 1945 do současnosti***. Přednáška Jaroslava Klenovského s bohatým fotografickým doprovodem. Vstupné 30 Kč.

■ **17. 4. od 14.00 ve vile Löw-Beer, Drobného 22: *Vesele na Purim!*** Návštěvníkům této nově zrekonstruované slavné brněnské stavby nabízíme odpoledne věnované židovskému svátku Purim. 14–16.00: Dílna výroby masek pro děti i dospělé – vede lektorka OVK Brno; 15–16.00: Purim – přednáška rabína Š. M. Klimenta seznámí s historickým pozadím tohoto svátku i s tím, jak je slaven v současnosti. Vstup zdarma.

■ **19. 4. v 18.00: *Domy věčnosti I – Jevičko, Loštice, Úsov***. První přednáška z chystaného cyklu přednášek Heleny Bretfeldové, věnující se židovským hřbitovům na Moravě. Vstupné 30 Kč.

■ Celý duben můžete v sále OVK Brno zhlédnout výstavu nazvanou ***Cesta Tóry***. Výběr černobílých fotografií J. Buxbaumy, J. Hejla, P. Míkovce a B. B. Selinger zachycuje slavnostní akt dopisování Tóry i jejího vnesení letos v lednu do opravené brněnské synagogy. Vstup volný.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ Koncem února navštívil Lauderovy školy americký malíř, ilustrátor a spisovatel Mark Podwal. Představil žákům školy svou novou knihu *Židovský bestiář*, kterou vydalo nakladatelství Sefer, o skutečných i vymyšlených zvířatech, jak je chápe židovská tradice. V knize je celkem třicet textů a ilustrací. Všem dětem na přednášce pan Podwal knihu daroval i podepsal.

■ Ve druhém patře LŠ jsme otevřeli „Nás-
těnku hebrejské literatury“. Každý plakát je věnován jednomu přednímu izraelskému autorovi (či autorce) a představí především překlady z hebrejštiny od našich studentek. Většina textů vznikla během semináře, který vede Peer Friedmann.

■ Začátkem března proběhl v klubu Roxy školní ples, který se nesl v duchu filmů Q. Tarantina. Studenti čtvrtého ročníku předvedli tanec z filmu *Pulp Fiction* a následně převzali šerpy z rukou Jiřího Ratajka, svého třídního profesora. Imatrikulování do studentského stavu byli i primáni, kteří sehráli vtipné představení o výuce i svých školních snech (inspirování písní Davida Bowieho). Večerem provázela Ester Janečková, k tanci hrála kapela Zuby nehty.

■ V dubnu nás čekají přijímací zkoušky na gymnázium i rozdílové zkoušky do kvinty. Více informací na www.lauder.cz.

PESACH 5776

■ První pesachový seder pořádá pražský rabinát v restauraci Šalom v pátek **22. 4.** od 20.15 a povede ho pan Daniel Vaněk.

■ Druhý pesachový seder se koná v sobotu **23. 4.** tamtéž od 21.10 a povede ho rabin David Peter.

■ Česko-hebrejskou pesachovou Hagadu si můžete zakoupit na rabinátu v Maiselově ulici za 240 Kč. Lístky na sedery získáte v pokladně ŽOP v Židovské radnici (Maiselova 18, Praha 1, 2. patro). Macesy a další potraviny na Pesach lze zakoupit v košer prodejně ŽOP.

PROGRAM BEJT SIMCHA

■ V neděli **17. 4.** se od 15.00 v Bejt Simcha (Maiselova 4, Praha 1) koná dětský pesachový workshop. Zájemci kontaktujte do pátku **15. 4.** kehila@bejsimcha.cz nebo tel.: 603 393 558.

■ **Pesachový seder:** Pesachový seder se uskuteční v pátek **22. 4.** od 18.30 v Akademické restauraci (Masarykova kolej, Thákurova 550/1, Praha 6). Uzávěrka přihlášek nejpozději do **15. 4.** na e-mailu: kehila@bejsimcha.cz nebo na tel.: 603 393 558. Vstupné členové FŽO 300 Kč (studenti 300 Kč), nečlenové 400 Kč.

■ **Vzdělávací akce – kurzy:** Ivrit – hodiny hebrejštiny pro začátečníky se konají

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

každé úterý od 18.00; kurz pro pokročilé probíhá ve čtvrtek od 18.00; pro středně pokročilé od 19.30. Úvod do judaismu se koná každé úterý od 19.45 a četba siduru ve středu jednou za 14 dní od 18.00. Více info získáte na kehila@bejsimcha.cz.

TERAPEUTICKÝ TANEC

■ Sociální oddělení ŽOP vás zve dne **11. 4.** od 14.00 na přednášku PhDr. Eriky Landischové *Terapeuticky laděný tanec – zkušenosti a praxe*. Koná se ve 2. patře ŽOP (Maiselova 18, Praha 1).

BESEDA S R. BÖHNISCHEM

■ Spolek akademiků Židů a Pražský literární dům zvou na povídání o vině a Izraeli s poslancem Robinem Böhnischem. Setkání se koná **21. 4.** v 18 hodin v sídle literárního domu, Ječná 11, Praha 1.

KULTURNÍ PROGRAM HAGIBOR

■ **6. 4.** od 14.30: *Naděje* – vernisáž výstavy kreseb členek Aliance boje proti rakovině.

■ **18. 4.** od 10.30: Klavírní matiné – skladby klasiků uvádí a hraje prof. Ivan Klánský.

■ **21. 4.** od 15.00: Koncert pěveckého sboru Gymnázia Botičská – řídí Lenka Charvátová.

VÝZVY

■ Hledáme jakékoli informace o (básníku) **Jiřím Steinovi** – narozen 23. 8. 1920 v Praze (absolutně Anglického reálného gymnázia v Ječné ul.; 1941 internován v Lípě u Havl. Brodu; poslední bydliště před deportací: Praha XVI, Holečkova 63; potom: transport J, č. 557, 4. 12. 1941, Praha -> Terezín; transport El, č. 35, 29. 09. 1944, Terezín -> Osvětim), zahynul 19. 12. 1944 v Dachau. Předem děkujeme za jakoukoli pomoc. Případné informace podejte, prosím, na adresy: Nakladatelství Triáda, Kroftova 16 150 00, Praha 5. Tel.: 224 930 139, v.ferber@post.cz.

■ Hledáme pana **Thomase Edelsteina**, který údajně sídlí v Praze. Kontakt: 737 248 490, e-mail: ing.jelinek@ermeg.cz.

PROJEKT O SOUČASNÉM IZRAELI

■ Pro velký zájem o poznávání moderního Státu Izrael jsme připravili kulturně vzdělávací projekt s názvem *Israel Today*, který se

bude realizovat v různých městech ČR, SR i Polska. Program pro veřejnost zahrnuje přednášku o cestování v Izraeli v podání Mgr. Kristýny Kuboňové (60 minut) či přednášku *Moderní Stát Izrael (věda, umění, ekologie)*. Dále nabízíme izraelské lidové tance pro začátečníky i pokročilé, které vyučuje renomovaný lektor Gidi Eiko z Jeruzaléma. Výuka trvá 60–120 minut. Obě části programu na sebe volně navazují.

Pořadatelem je nezisková organizace Spolek OROT Brno, www.orotbrno.cz. Pro zjištění aktuálních informací a termínů kontaktujte Bc. Lenku Veselou, e-mail: orotbrno@seznam.cz, mobil: +420 739 555 459.

KNIHA ŽIJÍ SE SVOU MINULOSTÍ

■ Dne 4. února se v německém Baden-Badenu konala prezentace publikace *Mit meiner vergangenheit lebe ich (Žijí se svou minulostí)*. Uvedli ji ředitel muzea Frieder Burda Helmut Friedel, manažer nakladatelství Jüdischer Verlag im Suhrkamp Verlag Thomas Sparr, autor a editor knihy Ivan Lefkovits. Jedná se o soubor patnácti sešitů – zpracovaných příběhů přeživších šoa s dobovými fotografiemi a dokumenty.

Většina z československých pamětníků, kteří emigrovali v roce 1968 do Švýcarska, začala dokumentovat svou minulost až poté, co navštívili setkání skupiny Kontaktní místo pro přeživší holokaustu ve Švýcarsku. Patří mezi ně vypravěči Nina Pelc-Weilová, Sigmund Baumöhl, Peter Lebovic, Ernst Brenner, Arnost Schlesinger, Hana a Hanuš Arendovi. Další sešit obsahuje vzpomínky Němce Klause Appela, jenž přišel do Švýcarska v roce 1954. Dva roky nato do této země emigrovali Maďaři Gábor Hirsch, Andreas Sás, Christa Markovits, zesnulí Gábor (Neuman) Nyirö, André Sirtes a Éva Alpár, a to ve stejném roce jako Poláci Jake Fersztand a Fabian Gerson. I jejich příběhy, na nichž spolupracovali rodinní příslušníci pamětníků a studentky z Univerzity v Basi-leji, publikace obsahuje. Německý malíř Gerhard Richter věnoval patnáct výřezů ze čtyřdílného obrazu *Birkenau* na přebaly knih a jeho stejně pojmenovanou výstavu lze do **29. 5.** zhlédnout v baden-badenském muzeu Frieder Burda. Memoáry lze zakoupit na webové adrese nakladatelství www.suhrkamp.de za 79 eur. eg

JOM HA-ŠOA

■ Letošní 11. ročník Dne šoa připadá na **5. května**. Od 14 hodin pořádá Institut Terezinské iniciativy tradiční čtení jmen obětí. V Praze bude čtení jmen obětí holokaustu probíhat na náměstí Jiřího z Poděbrad, Praha 3; uskuteční se i v dalších deseti městech. Více informací uvedeme v příštím čísle. tš

ŽNO BRATISLAVA

V **aprílu** srdečne blahoželáme našim členom: pani Tamara Archlebová – 65 rokov; pani Katarína Borovanová – 97 rokov; pani Edita Breinerová – 79 rokov; pán Ján Danko – 83 rokov; pani Dr. Mária Diamantová – 70 rokov; pani Elvira Feldmarová – 79 rokov; pán Boris Grauner – 65 rokov; pani Eugénia Grznáriková – 78 rokov; pani Lívia Herzová – 90 rokov; pán Ing. Juraj Hilvert – 79 rokov; pani Margita Horáková – 93 rokov; pani Alica Ištvcancová – 97 rokov; pán Ing. Teodor Kramer – 88 rokov; pani Oľga Kuxová – 92 rokov; pán Karol Lederer – 74 rokov; pani Zuzana Ledererová – 86 rokov; pán Imrich Leicht – 71 rokov; pani Anna Mandelíková – 74 rokov; pani Ing. Lýdia Piovarcsoyová – 83 rokov; pani Eva Rajeková – 83 rokov; pani Eva Redlichová – 78 rokov; pani Viera Staňová – 81 rokov; pani Hilda Svátková – 81 rokov, a pán Ing. Alexander Šebej – 84 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiacoch **marec** a **apríl** slávia sviatok svojich narodenín: pán Tomáš Geist, nar. 7.3. – 80 rokov; pani Miriam Kurjatková, nar. 13.3. – 75 rokov; pán Peter Rada, nar. 25.3. – 60 rokov; pán Peter Galát, nar. 2.4. – 73 rokov; pani Eva Klementová, nar. 2.4. – 59 rokov; pani Eva Šťastná, nar. 8.4. – 67 rokov, a pán Jozef Klement, nar. 9.4. – 63 rokov. Všetkým úprimne prajeme veľa zdravia a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRNO

V **dubnu** oslavujú své narodeniny: pan Milan Bohorodčaner, nar. 24.4. – 67 let; pan Petr Haimann, nar. 29.4 – 78 let; pani Hana Langová, nar. 6.4. – 68 let; pani Tereza Nepevná, nar. 5.4. – 22 let; pani Věra Páleníčková, nar. 22.4. – 76 let; pan Jiří Süß, nar. 21.4. – 60 let; pani Zoša Vyoralová, nar. 9.4. – 66 let, a pan Pavel Weisz, nar. 9.4. – 81 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO DĚČÍN

V **dubnu** oslavujú narodeniny: pan Erik Sivan, nar. 11.4. – 24 let; pani Eva Kudrnová, nar. 2.4. – 67 let; pani Dominika Malinová, nar. 1.4. – 41 let; pani Mgr. Eva Polišínská, nar. 9.4. – 63 let; pani RNDr. Ivana Šprtová, nar. 30.4. – 58 let,

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

a pan PhDr. Jiří Švestka, nar. 22.4. – 61 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KARLOVY VARY

V **dubnu** oslaví narodeniny pan Oleg Rojtenberg, nar. 14.4. – 63 let, a pan Viktor Klein, nar. 26.4. – 44 let. Přejeme hodně zdraví a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V mesiaci **apríl** budú oslavovať: pani Eva Balážová – 79 rokov; pani Margareta Bayerová – 84 rokov; pán Ing. Tibor Figuš – 95 rokov; pán Ing Ondrej Foltýn – 69 rokov; pani PaedDr. Marta Gyoriová – 69 rokov; pán Oskár Winkler – 75 rokov, a pani Gertrúda Stiefelová – 88 rokov. Všetkým prajeme veľa zdravia a spokojnosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO LIBEREC

V **dubnu** oslaví narodeniny pan Robert Velimský, nar. 12.4. – 90 let, a pan Ing. Pavel Jelínek, nar. 27.4. – 81 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO OLOMOUC

V **dubnu** oslaví narodeniny: slečna Klára Cvrkálková, nar. 11.4. – 13 let; pan Mgr. Pavel Deutsch, nar. 26.4. – 39 let; pani Helena Vostrá, nar. 30.4. – 61 let; pan Karel Wolf, nar. 11.4. – 90 let; slečna Josefína Klimešová, nar. 27.4. – 11 let, a pani MUDr. Kateřina Klimešová, nar. 23.4. – 45 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PLZEŇ

V **dubnu** oslaví narodeniny: pan Pavel Schwarz, nar. 6.4. – 77 let; pan David Hájek, nar. 14.4. – 16 let; pan Jan Šimandl, nar. 14.4. – 25 let; pan René Přibíl, nar. 17.4. – 70 let; pan Roman Štix, nar. 23.4. – 52 let; pani Hana Tvrská, nar. 24.4. – 88

let, a pani Eva Kokošková, nar. 25.4. – 58 let. Všem našim jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojnosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PRAHA

V **dubnu** oslavují narodeniny: pani Doris Grozdanovičová, nar. 7.4. – 90 let; pani Judita Hajná, nar. 8.4. – 87 let; pan Jan Hajný nar. 10.4. – 90 let; pani Erika Juklová, nar. 19.4. – 89 let; pan Alfred Kneller, nar. 12.4. – 82 let; pani Soňa Kubrová, nar. 5.4. – 92 let; pan Otto Dov Kulka, nar. 16.4. – 83 let; pan Mario Petrovský, nar. 20.4. – 84 let; pan Alfred Popper, nar. 12.4. – 84 let; pani Ruth Reiserová, nar. 11.4. – 90 let; pani Margit Roubíčková, nar. 29.4. – 96 let, a pani Alena Stern, nar. 18.4. – 91 let. Všem oslavencům přejeme pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PŘEŠOV

V mesiaci **apríl** sa dožívajú: pani Mgr. Danica Brendzová, nar. 6.4. – 62 rokov; pán PhDr. Juraj Guttman, nar. 11.4. – 65 rokov; pani MUDr. Katarína Hrehorčáková, nar. 17.4. – 74 rokov; pani Magdaléna Šagátová, nar. 24.4. – 84 rokov; pán Ing. Peter Šiovič, PhD., nar. 2.4. – 59 rokov, a pán Doc. PaedDr. Ivan Uher, PhD. – 59 rokov. Jubilantom prajeme veľa zdravia, životného optimizmu a dlhé roky v kruhu najbližších.

Ad mea veesrim šana!

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **apríl** budú mať sviatok narodenín nasledovní členovia našej obce: pán Ivan Hoffmann, nar. 2.4. – 87 rokov; pani Margaréta Koreňová, nar. 8.4. – 28 rokov; pani Anna Bokorová, nar. 9.4. – 65 rokov, a pani Mária Čizmáriková, nar. 12.4. – 67 rokov. Prajeme týmto našim členom pevné zdravie, veľa šťastia a radosti v živote.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TEPLICE

V **dubnu** oslaví narodeniny: pani Lenka Krédlová, nar. 21.4. – 38 let; pani Eva Váňová, nar. 3.4. – 73 let; pan Ing. Jan Čapek, nar. 26.4. – 63 let, a pan Samuel Appel, nar. 11.4. – 14 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO ÚSTÍ NAD LABEM

V měsíci **dubnu** oslaví své narodeniny pani Ing. Helena Kubartová. Celá obec přeje jmenované zdraví a osobní pohodu.

Ad mea veesrim šana!

VLNA TERORU V IZRAELI

Vlna teroru, při níž jednotliví palestínští teroristé (včetně žen a nezletilých) útočí noží, najížděním auty a střelbou na Židy, neustala ani v březnu. Palestinci podnikli na dvacet útoků, v jaffském přístavu smrtelně zranili amerického studenta Taylora Force. Od září 2015, kdy tato „intifáda nožů“ vypukla, již Palestinci při 336 útocích zavraždili 34 lidí a 411 zranili.

ÚTOK V ISTANBULU

Na rušné pěší zóně na ulici Istiklal v centru Istanbulu došlo v sobotu 19. března k bombovému útoku. Sebevražedný terorista zde zabil čtyři lidi a 36 dalších zranil. Mezi oběťmi byli jeden Íránec a tři izraelské turistiky, dalších 11 Izraelců bylo zraněno. Turecké úřady oznámily, že sebevražedný atentátník Mehmet Ozturk (23) patřil k hnutí Islámský stát, strávil podle médií dva roky v Sýrii a zpět do Turecka se vrátil nelegálně. Skupinu, v níž byli Izraelci, si vybral záměrně. Izraelský protiteroristický úřad následně vydal varování, aby – pokud nezbytně nemusí – izraelské občany do Turecka nejezdili, a ti, kteří tam jsou, aby co nejrychleji odcestovali, neboť teroristé z IS se zaměřují na zahraniční turisty, ale i na kostely a synagogy.

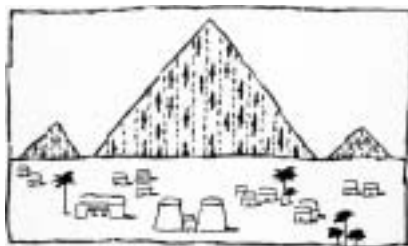
PROTI Hnutí BDS

Soud v americkém státě Illinois vydal loni zákon, který zakazuje státu obchodovat se společnostmi, které bojkotují izraelské firmy, působící na územích kontrolovaných izraelskou vládou. Nyní vydala illinoiská státní agentura seznam jedenácti společností, které již tomuto zákazu podléhají. Jedná se první krok svého druhu v rámci odporu proti hnutí BDS. Předchozí nařízení a zákazy se týkaly společností, které bojkotují Izrael, současný postup (ježž provádí Illinois a několik dalších amerických států) výslovně vymezuje bojkot společností, které působí na Západním břehu. Na zmíněném seznamu je například nizozemská banka ASN, která stáhla investice do firmy, která mj. buduje jeruzalémskou tramvajovou dopravu.

PŮL TISÍCILETÍ GHETTA

Před půl tisíciletím, 29. března roku 1516, vyhlásily benátské úřady, že všichni místní Židé musí obývat vyhrazený prostor ve čtvrti Cannaregio, nazvaný Ghetto (a rozdělený na dvě části Ghetto Nuovo a Ghetto Vecchio). Výročí se v Benátkách již začalo připomínat,

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Mark Podwal: *Macesy*.

hlavní akcí však bude výstava o historii ghetta a benátském židovském umění (mj. knihtisku) nazvaná *Benátky, Židé a Evropa*, která bude od června do listopadu umístěna v Dóžecím paláci. Na paměť výročí má být zahájena rekonstrukce dvou starých botanických zahrad v prostoru bývalé židovské čtvrti a dokončena rekonstrukce zdejších pěti synagog, které jsou součástí Židovského muzea. Průběhu oslav je věnována webová stránka www.veniceghetto500.org.

BRITSKÝ PREMIÉR PROTI ANTISEMITISMU

Během březnových dotazů na premiéra v britském parlamentu se konzervativní poslanec dotázal předsedy vlády Davida Camerona, zda by se nemělo něco dělat se „současným silicím antisemitismem“ v zemi. Premiér odpověděl velmi rázně: „Antisemitismus je nádorem na naší společnosti. A měli bychom si být vědomi toho, že když roste, je to příznak ještě horších věcí, které se dějí etnickým a dalším skupinám.“ Dodal, že boj proti antisemitismu je záležitostí celé společnosti. Konkrétně pak oslovil Jeremyho Corbyna, vůdce Labouristické strany, a prohlásil, že jeho strana antisemitismus podporuje, a proto „by se s ním měl on vypořádat“. (K tématu viz text na str. 20.)

JEMENŠTÍ ŽIDÉ

V rámci tajné operace bylo 20. března letecky dopraveno do Izraele 19 jemen-

ských Židů, 14 z města Raida a zbytek z hlavního města Jemenu, Saná. Na celou operaci dohlížela Židovská agentura pod vedením Natana Šaranského. Roku 1949 bylo do Izraele při operaci Létající koberec přivezeno 49 tisíc jemenských Židů, v zemi jich i přes vzrůstající antisemitismus a celkově nebezpečnou situaci zůstává ještě asi padesát.

BORAT SYRSKÝM UPRCHLÍKŮM

Britský herec a komik Sacha Baron Cohen a jeho manželka herečka Isla Fisherová věnovali milion dolarů nadaci *Save the Children* na pomoc syrským dětem žijícím v severní Sýrii a těm, které z rodné země s rodiči odešly a staly se z nich běženci. Cohen, který pochází z ortodoxní židovské rodiny, se proslavil několika komediálními snímky (*Diktátor*, *Bruno* či *Borat*), v nichž si svérázným způsobem bere na mušku mj. nacionalismus, rasismus a antisemitismus (ale i samotné Židy). V březnu uvedl svou novou akční komedii nazvanou *Grimsky*.

OSCAR PRO SAULOVA SYNA

Letošní ceny Americké filmové akademie (Oscary) si odnesli tvůrci několika snímků s židovskou tematikou. Dle očekávání získal cenu za nejlepší zahraniční film osvětivský příběh *Saulův syn* maďarského režiséra L. Nemese (s vynikajícím hereckým výkonem G. Röhriga); další ocenění dostal dokument *Amy* o britské židovské zpěvačce a film *Spotlight* o investigativní práci novinářského týmu listu *The Boston Globe* vedeného židovským redaktorem Martym Baronem, jehož původ hraje ve snímku nezanedbatelnou roli.

(am, ztis.cz)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@epost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 4. 2016.

Cena 20 Kč (0,90 €)